

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Kombinovaná forma studia

Sociálně patologické jevy u dětí a mladistvých z pohledu kurátora

Bc. Adéla Kolářová

Vedoucí práce: Mgr. Alena Plocová

Praha 2016

Prague College of Psychosocial Studies

Study program: Social work focused on communication and applied
psychotherapy

Combined form of study

**Socio-pathological phenomena in children and adolescents from the
perspective of a curator**

Bc. Adéla Kolářová

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Alena Plocová

Praha 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 17. 07. 2016

Bc. Adéla Kolářová

Poděkování:

Děkuji vedoucí své diplomové práce Mgr. Aleně Plocové za cenné rady, podnětné připomínky a především za velkou podporu a trpělivost.

ANOTACE

Předkládaná práce se zabývá problematikou sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část přibližuje čtenáři práci kurátora a specifikuje jeho klientelu. V praktické části jsou zpracovány názory a zkušenosti kurátorů, kteří se s problematikou sociálně patologických jevů u dětí a mládeže každodenně setkávají. Pro účel Diplomové práce jsem využila metodu kvantitativního výzkumu a techniku dotazníkového šetření. Díky skloubení těchto metod jsem zajistila množství dat, které pomáhají v orientaci problematiky klientely kurátora pro děti a mládež.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sociálně patologický jev, poruchy chování, delikvence, rodina, dítě, mladistvý, kurátor pro děti a mládež, spolupráce

TITLE

Socio-pathological phenomena in children and adolescents from the perspective of a curator

ABSTRACT

This thesis approaches the issues of socio-pathological phenomena in children and youth. It consists of a theoretical and a practical part. The theoretical part describes the work of a curator and specifies their clientele. The practical part presents the opinions and experience of the curators who encounter these issues on a daily basis. For the purposes of the thesis, the method of quantitative research and the technique of survey inquiring were used. Thanks to the combination of these methods, the amount of gathered data is sufficient for understanding of the issues of the clientele of the curator for the children and youth.

KEY WORDS

Socio-pathological phenomenon, Behavioral disorders, Delinquency, Child, Adolescent, Family, Curator, Cooperation

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 FAKTORY PŮSOBÍCÍ NA VZNIK SOCIÁLNĚ PATOLOGIC. JEVŮ.....	11
1.1 Rodina	11
1.2 Škola	14
1.3 Vrstevnické skupiny.....	15
1.4 Média.....	16
2 PORUCHY CHOVÁNÍ U DĚTÍ A MLÁDEŽE	19
2.1 Šikana	20
2.2 Lhaní	24
2.3 Záškoláctví	25
2.4 Útěky a toulání.....	26
2.5 Užívání návykových látek	27
3 ROLE KURÁTORA PRO DĚTI A MLÁDEŽ.....	31
3.1 Vymezení pojmu a role kurátora pro děti a mládež	32
3.2 Klienti kurátora pro děti a mládež a jeho hlavní náplň práce	33
3.3 Legislativa.....	37
3.4 Metody sociální práce kurátora pro děti a mládež	39
3.4.1 Rozhovor.....	39
3.4.2 Šetření v rodině.....	40
3.4.3 Případová konference	41
4 DELIKVENCE DĚTÍ A MLÁDEŽE	43
4.1 Trestní odpovědnost a ukládaná opatření	45
5 KURÁTOR A JEHO SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI SUBJEKTY	49
5.1 Pedagogicko-psychologická poradna	49
5.2 Středisko výchovné péče.....	50
5.3 Probační a mediační služba ČR	52
PRAKTICKÁ ČÁST	55
6 POUŽITÉ METODY VÝZKUMU.....	55
6.1 Výběr respondentů	56
6.2 Cíle	57
6.3 Hypotézy.....	57
7 VÝSLEDKY A VYHODNOCENÍ VÝZKUMU.....	59
7.1 Vyhodnocení dotazníku	60
7.2 Ověření hypotéz	72
8 SHRUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	75
ZÁVĚR.....	78
DOPORUČENÍ PRO PRAXI	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	82
JINÉ ZDROJE.....	85
SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

V naší společnosti se stále více vyskytují sociálně patologické jevy. Dnešní děti a mládež velmi často experimentují s návykovými látkami, alkoholem, vyhledávají nepřiměřená dobrodružství, která jsou často spojená s agresivními útoky vůči jiným lidem, krádežemi, útoky z domu, aj. Ve své diplomové práci jsem se rozhodla věnovat této problematice z pohledu kurátora pro děti a mládež. Jedním z důvodů, proč jsem si dané téma vybrala je jednak snaha přiblížit náplň a kompetenci kurátora, protože, dle mého názoru, je tato profese pro řadu lidí stále neznámá. A jednak také proto, že jsem sama kurátorkou pro děti a mládež, a danou problematiku znám. Čtenáři mohou díky své zkušenosti z vlastní praxe, odborné literatuře a praktické části, podat erudovaný pohled na dané téma.

V teoretické části práce se zaměřuji na jednotlivé vlivy, které ovlivňují formování osobnosti dítěte. Nejvýznamnějším faktorem je rodina, která na dítě působí už v rané fázi života a ovlivňuje jej po celý život. Dále zmiňuji vliv školy, vrstevnické skupiny a v neposlední řadě média, bez kterých se dnešní mládež neobejde. V další kapitole popisuji poruchy chování u dětí a mladistvých, se kterými se kurátor při své práci setkává. Následně blíže přiblížím úlohu kurátora, jeho náplň práce a klientelu. Dále obecně zmiňuji legislativu, kterou by kurátor měl při své práci znát a umět se v ní orientovat. Poté věnuji pozornost kapitole o delikvenci, kde nastiňuji trestní odpovědnost dětí a soudem ukládaná opatření. Následně popisuji metody práce, které může kurátor při své práci s klienty uplatnit. V závěru uvádím subjekty, které se zaměřují na pomoc dětem a mladistvým (Středisko výchovné péče, Pedagogicko-psychologická poradna a PMS ČR).

V praktické části práce jsem za pomoci kvantitativní metody realizovala výzkumné šetření a to dotazníkovou formou, jehož cílovou skupinu tvořili kurátoři pro děti a mládež. Hlavním cílem praktické částí této práce je poukázat

na sociálně patologické jevy, se kterými se při práci kurátor u svých klientů setkává a přiblížit tak jeho profesi. Dále pak zmapovat typy klientů, jejich problémy a možnosti řešení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 FAKTORY PŮSOBÍCÍ NA VZNIK SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

V první kapitole se zaměřuji na faktory ovlivňující psychický vývoj jedince. Jsou jimi na prvním místě rodiče, kteří hrají podstatnou roli při zrození, v dětství, dospívání i v dospělosti dítěte. Později se k nim přidávají vrstevníci, škola, média, internet a vlastní zkušenosti.

1.1 Rodina

*„Rodina je nejvýznamnější sociální skupinou, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte.“*¹ *„V jejím rámci se utváří základní charakteristiky našeho života.“*² Rodina je citovým zázemím, poskytující psychické, sociální, emoční a kognitivní prostředí, které slouží primárně pro péči o dítě během jejich raného období života. Dochází zde k uspokojování základních hodnot, je zdroj jistoty a bezpečí. Rodina je hlavním prostředkem poznávání a učení. Dítě z rodinného prostředí získává zkušenosti, jak projevat své pocity a osvojuje si vzorce chování. Důležité proto je, aby vztahy v rodině byly pozitivní a funkční, především proto, že zdravé rodinné prostředí je pro dítě stabilním útočištěm, kde se dítě cítí bezpečně, pohodlně a v případě problému se na rodinu s důvěrou obrací.³

Kvalita vztahu mezi dítětem, matkou a později také mezi otcem a dalšími členy rodiny je klíčovým faktorem osobnostního vývoje. Matka by tak s dítětem měla navázat funkční vztah hned od porodu, v ideálním případě i před ním. Matka svým chováním zrcadlí chování dítěte a také ono zrcadlí chování matky.

¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. s. 17.

² JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 38.

³ ARDITI, A., J., *Family problems: Stress, Risk, and Resilience*. Malden: John Wiley & sons, 2015. s. 183 -184.

Pokud rodič nedokáže opakovaně a přiměřeně reagovat na dětskou potřebu bezpečí, dítě si o něm vytváří představu, kterou pak může zobecnit i na ostatní lidi. Dochází k tomu, že si dítě nevytvoří základní důvěru k dospělému a tuto neuspokojenou potřebu zdůrazňuje pomocí zesilování svých emočních projevů, které mohou vést až k závislosti, nebo naopak svou potřebu potlačí, stane se nezávislým a uzavře se do sebe. U jiných dětí se může vyvinout chaotická reakce na rodiče, ve které se střídají projevy potřeby blízkosti i její odmítání.⁴ Děti žijící v problémových, dysfunkčních rodinách mají větší pravděpodobnost, že je negativní vzory ovlivní natolik, že v budoucnu budou více inklinovat k sociálně patologickým jevům než děti, které pocházejí z bezproblémových a funkčních rodin, které na dítě působí pozitivně.⁵

Socializační funkce rodiny jsou velice široké. Rodina zajišťuje uspokojování biologických potřeb dítěte, zajišťuje podmínky pro jeho zrání a růst, dále jej připravuje na přijímání rolí a vzorů jednání. Rodina dítě vychovává a prezentuje určitý hodnotový systém. Jednotliví členové rodiny a vztahy mezi nimi slouží jako model, který dítě napodobuje a identifikuje. Můžeme rozlišit tři odlišné styly rodičovské výchovy, které efektivně ovlivňují vývoj dítěte:

1. *Autoritářský* – poslušnost tvoří základní ctnost dítěte. Očekává se, že dítě udělá vše, co se řekne a to bez diskuze.
2. *Liberální* – zde tvoří ctnost svobodné sebevyjádření. Dochází zde k vyhýbání se konfrontacím a disciplíně. Přání a potřeby dětí jsou na prvním místě.
3. *Autoritativní* – tento styl se nachází někde mezi uprostřed již zmiňovanými prvními dvěma styly. Rodiče očekávají, že jejich dítě bude respektovat domácí řád, ale zároveň jej povzbuzují, aby vyjádřilo svůj

⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 42.

⁵ TAMTÉŽ, s. 45.

názor. V této rodině mají jak rodiče, tak i děti vyvážená práva a odpovědnost.⁶

Děti autoritativních rodičů mají tendenci být nezávislí, přátelští a kooperativní. Oproti tomu rodiče prvních dvou zmiňovaných stylů mají sklon k závislosti, uchylují se pod ochranu dospělých, jsou sobečtější a moc nekooperují se skupinou vrstevníků. Navíc dochází k tomu, že měli dříve málo svobody a tak ji v pozdějším věku chtějí až příliš mnoho a to může vést k nepřizpůsobivému chování, důsledkem nedostatečného sociálního učení.⁷

V rodinách delikventně se chovajících adolescentů se rodiče méně starají o vytvoření zábrán v asociálním chování dětí nebo je jejich výchovný styl takový, že jednou dítě za přešupek trestají vehementně, jindy ho za totéž netrestají. V rodině s příliš tvrdou až agresivní disciplínou se dítě učí agresivitě jako dovolenému způsobu chování. Tím je posilováno chování, kterému by paradoxně měla výchova bránit. Zvláštním případem je neuvědomělé rodičovské povzbuzování dítěte do delikventního chování, kdy rodič prostřednictvím dítěte uspokojuje svoje mimo vědomé přání. Nenápadně povzbuzuje dítě k takovému chování, které mu naoko zakazuje nebo neschvaluje. Dítě má tendence se identifikovat nejen s chováním rodiče, ale také s jeho skrytějšími sklony a přáními. Dalším faktorem, který má prokazatelnou souvislost s patologickým chováním dítěte, je dohled. Jedná se o míru rodičovské informovanosti o tom, co dítě dělá ve svém volném čase, jaké má přátele, na jakém místě se zdržuje (pokud není doma) kdy a v jakém stavu se vrací domů. Čím hůře rodiče monitorují své dítě, tím je větší pravděpodobnost, že se dítě dopustí trestného činu v časném věku.⁸

Rodina je bezpodmínečným prvotním místem, kde se formuje osobnost člověka. Každá nepříznivá situace má negativní dopad na dítě, které může být podnětem pro rozvoj sociálně patologických jevů a může tak narušit jeho

⁶ JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha:Themis, 2004. s. 39.

⁷ TAMTÉŽ, s. 39.

⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 44-45.

psychický vývoj. Proto by rodiče měli být pro dítě dobrým příkladem, mít nastavené správné hodnoty. Přiměřená socializace, kterou zajišťuje hlavně rodina je dobrým předpokladem, že dítě nebude vyhledávat a sklouzávat k závadovému chování. Jeden z největších problémů rodiny v dnešní době vnímám nedostatek času na děti a jejich výchovu. Rodiče jsou čím dál více zaměstnání prací a otázkami financování domácnosti, až zapomínají, jak je důležité být se svými dětmi. Nejdůležitější věcí je, aby v rodině fungovala důvěra, komunikace a vzájemné naslouchání.

1.2 Škola

Významnou institucí, která ovlivňuje dětskou osobnost i rozvoj různých psychických funkcí je právě škola. Působí také jako důležitý socializační činitel, přičemž každé zařízení rozvíjí poznávací schopnosti a rozvoj určitých osobnostních vlastností. Na druhou stranu přináší i velký tlak, protože má svá očekávání a požadavky, které mohou být pro některé děti těžko splnitelné. Při hodnocení chování či výkonu, může dojít k ovlivnění sebehodnocení dítěte. Školní neúspěšnost se může stát ohrožující pro dítě a může vést k sociálně patologickému chování, jako je třeba záškoláctví či kázeňské problémy ve škole.⁹ *„Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu – nucenému vstávání v určitou dobu, vyučovacím hodinám děleným přestávkami a odpolední či večerní přípravě na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo, „ukáznilo“, a bylo „jako ostatní děti.“*¹⁰

Škola by ve spolupráci s rodinou měla děti kvalifikovat pro budoucí povolání, ale také vychovávat k občanské angažovanosti. Měla by taktéž

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. s. 21.

¹⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 77.

přihlížet k individuálním potřebám dítěte.¹¹ Každé dítě je jedinečné a vyniká v něčem jiném. Tlak a požadovaný výkon hned od útlého dětství a samotný přístup učitele, který malé děti hodnotí negativně, může vyvinout u dětí negativní postoj ke škole. Tohle by se v systému, který je podle mě pro děti dost demotivující mělo změnit. Důležitou roli zde hraje i samotná osobnost učitele a jeho přístup k dětem. Učitel by měl komunikovat s dětmi tak, aby posiloval jejich vzájemný vztah a podpořil vstřícnou, spolupracující atmosféru ve třídě.

1.3 Vrstevnické skupiny

Vrstevníci jsou dalším zdrojem zkušeností. Vztahy s vrstevníky jsou důležité v období dospívání, kdy se jedinec odpoutává od rodičů a nahrazuje je vazbou na své vrstevníky a zároveň vytváří sociální síť. Vytváří si vlastní normy a hodnoty, které musí členové skupiny respektovat a dodržovat. Naplnění této potřeby závisí na tom, zda dokáže dítě s ostatními vrstevníky spolupracovat a zároveň, zda se ve skupině umí prosadit. Pokud se nepodaří požadavkům přizpůsobit, může to mít vliv na jeho další vývoj osobnosti negativním způsobem. Sociální zkušenost se může zafixovat a pocit nejistoty může dítě zatěžovat v dalších vývojových fázích.¹²

Pro děti z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina mnohem důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, které dětem dávají potřebnou míru podpory a vymezují jasná pravidla. U dětí, kterým chybí podpora rodiny, je pravděpodobnější to, že budou mít větší potřebu být kladně přijaty vrstevníky, než děti s dobrým rodinným zázemím. Na tyto jedince má velký vliv vůdce party, který tohoto vlivu může využít. V některých zemích je dokonce vstup do rizikové party podmíněn, spácháním trestného činu.¹³

¹¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 69.

¹² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. s. 20.

¹³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 83-85.

Delikventní party u nás jsou nejčastěji tvořeny z mladistvých, kteří se již znají například ze školy či jiných institucí. Pokud se tito mladiství vymknou z běžného mechanismu sociální kontroly, můžou přestat chodit do školy či práce. Vytvoří si vlastní hodnoty a chovají se autonomně. Svůj volný čas mohou trávit po hernách a na diskotékách. Některé typy part si začnou opatřovat peníze či prostředky, pomocí drobných krádeží, které mohou přecházet v organizované a plánované akce. Kriminologie zdůrazňuje, že kriminalita mládeže je páchána ve většině případů v partách, tedy v neformálních vrstevnických skupinách.¹⁴

1.4 Média

Média spoluvytvářejí a určují životní styl lidí v naší společnosti. Jejich vliv je opravdu značný. Televizní násilí a jeho vliv na děti představuje dnes již speciální kapitolu rozsáhlých výzkumů. Děti jsou vystavovány násilí v kriminálních příbězích, v kreslených filmech a ve zpravodajství. Albert Bandura, odborník na sociální jednání, uvedl, že vysílané násilné věci v televizi sebou přináší agresivní chování do společnosti a to dvěma cestami. Vytváří modely agresivního jednání, které dítě nemůže mít z vlastní zkušenosti a zároveň snižuje zábrany k používání agresivního jednání.¹⁵

Televize ukazuje mnohem více násilí fiktivního než násilí skutečného. Všechny televizní stanice regulují svými předpisy zobrazování drastických scén ve zpravodajství. Hranice únosnosti je mezi stanicemi různorodá, bojují o vysoké indexy sledovanosti. Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak násilí skutečné. Nejasné hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co bylo jen nadsazeno pro větší úspěch pořadu. Dítě, na které rodiče výchovně nepůsobí, snadněji přijímá z televize vzory i druhy chování, od

¹⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 83-85.

¹⁵ JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha:Themis, 2004. s. 48.

kterých by ho pečující rodiče odrazovali.¹⁶

„Zda má TV vliv na dobro, zlo či na obojí nelze zaměnit za vliv rolí rodiny, přátel a školy v průběhu socializace.“¹⁷ Televize může poskytnout dětem pohled do sociálních světů, které neznají, jako je cizí kultura, umění, příroda, historie, ale také svět dospělých, problémy jako je třeba alkoholismus. Ne vše je v televizi realistické a děti nemusí rozumět tomu, co sledují.¹⁸

V dnešní době jsou běžnou součástí života také moderní technologie a aplikace. Mobilní telefon, Ipod, Tablet, počítač, internet, sociální sítě, to vše nás každodenně ovlivňuje, obklopuje, živí i baví, je to pro nás samozřejmost i odpočinek. Zejména děti a mladiství jsou však citlivým radarem, který přijímá všechnen obsah, od videí, přes hry až po články či seriály, bez regulace, kterou získáváme až díky zkušenostem. Mnohdy jsou svou tematikou tyto komunikační kanály nevhodné, zejména pro nadužívání násilí. Nicméně ze zkušenosti vím, že pokud mají děti dostatečnou oporu ve svých rodičích, mají v nich důvěru a naopak je jim důvěra a volnost s veškerou láskou a péčí věnována, nemají děti důvod vyhledávat úniky v podobě falešných identit na sociálních sítích, nehledají útěchu v pochybných důvěrnících na internetu, nepotřebují se vybíjet hrami s násilnou tematikou. Vnímají rozdíl mezi vhodným a nevhodným, mezi reálným a nereálným, mezi životem na internetu a ve skutečnosti. Opakem jsou pak zákazy, rodičovská nedůvěra, netečnost a nezájem. Proto si myslím, že i zde by pomohla prevence na školách. Myslím, že vhodně volená mediální výchova, by mohla být pro děti, zejména pak pro děti, které nemají dostatečně citové a inspirativní rodinné zázemí, důležitým pomocníkem v orientaci. Mohla by v nich probudit zájem o pozitivní a přínosné stránky médií a zároveň vysvětlit jejich možný negativní dopad, tak aby si dítě bylo samo schopné vytvořit si na technologie, informační kanály, jejich obsah a možnosti svůj vlastní názor.

¹⁶ JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha:Themis, 2004. s. 106.

¹⁷ JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha:Themis, 2004. s. 50.

¹⁸ TAMTÉŽ, s. 50.

Shrnutí kapitoly

Jak již bylo několikrát zmíněno, rodina je pro každé dítě významným sociálním prvkem. Pokud svou funkci plní správně, pak dítě nemá potřebu vyhledávat rizikové situace, být součástí pochybných part, vyhýbat se škole, apod.

2 PORUCHY CHOVÁNÍ U DĚTÍ A MLÁDEŽE

Hlavním úkolem kapitoly je seznámení s poruchou chování u dětí a mládeže. Jednotlivým poruchám se posléze věnuji v následujících podkapitolách.

Klienti kurátora pro děti a mládež porušují sociální normy, které jsou platné pro danou společnost. Příčinou takového jednání mohou být vznikající a vyvíjející se tzv. poruchy chování. Úkolem kurátora je tyto jevy eliminovat. Z počátku se může jednat o záškoláctví, odmítání autority rodičů a na konci se může objevit páchaní trestné činnosti, jako jsou krádeže, loupežná přepadení, apod. Patří sem také užívání návykových látek. Alan Train uvádí, že každé dítě je jedinečné nejen po fyzické stránce, ale i svým způsobem chování. Od ostatních se liší hned po narození, protože má svou osobnost a povahu. Chování dětí s poruchou se od chování ostatních liší pouze tím, že jeho projevy jsou závažnější, trvalejší a společensky obtěžující. Je mnohem důležitější zabývat se příznaky, nikoli hledáním správného pojmenování.¹⁹

Domnívám se, že pro efektivní intervenci je důležité znát rodinnou, sociální, zdravotní a osobní anamnézu dítěte. Zjištění příčiny poruchy chování pomáhá pracovníkovi lépe pochopit aktuální chování dítěte. Dítě může procházet krizovým obdobím, na které reaguje nevhodným způsobem. Například na rozvod rodičů je možné, že dítě bude reagovat výchovnými problémy ve škole a své osobnostní problémy může řešit třeba alkoholem nebo drogami. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí § 6 ods. c) připisuje toto chování dětem *„které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol a návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem,*

¹⁹ TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha: Portál, 2001. s. 14.

opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití. A odst. d) které se opakovaně dopouštějí útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte.“²⁰

Hlavní nezastupitelné místo v socializačním procesu dítěte má rodina. Kvalitní rodinné zázemí má pro dítě a jeho vývoj klíčový význam a má podstatný vliv na formování osobnosti dítěte a dospívajícího.²¹ Řada mých klientů pocházela právě z nefungujících rodin, kdybychom měli všichni stejnou šanci na domov, kde jsme přijati, jistě by bylo méně nenávisti a takových problémů, které dnešní děti mají. Ve svém zaměstnání jsem se setkávala s dětmi, které žily v ústavní výchově, protože neměly jinou možnost a citově strádaly. Nemohly být doma se svými blízkými nebo byly svoji vlastní rodinou zavrhovány nebo dokonce jim bylo ubližováno. Co si pak takový jedinec s sebou pro další život odnáší? Jednání svých dětských klientů jsem častokrát pochopila, až když jsem se seznámila s jejich rodinným prostředím. Převážně se jednalo o rodiny, kde již v minulosti byla trestná činnost. Domnívám se, že domov je místem, které nás formuje, posouvá ať dopředu či do zadu, místem našich prvních zkušeností, ze kterých posléze čerpáme po celý život. Je to místo, ke kterému se budeme vždy ať chtě, či nechtě vracet, v dobrém i zlém, protože si ho neseme, jak v hlubokém nevědomí, tak ve svém srdci. Záleží jen na nás samotných, jakým místem domov bude pro nás a naše děti.

2.1 Šikana

Šikana je zvláštní případ agrese. Samotné slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, atd.²² Šikanu lze definovat i takto: *„Jeden nebo více*

²⁰ ÚZ – *Rodinné právo*. Ostrava: Sagit, 2015, s. 23-24.

²¹ SOBOTKOVÁ, N. V. a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 96.

²² ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. s. 21-25.

žáků úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá přitom agresi a manipulaci.”²³

Ve školství se v dnešní době stává šikana jedním z nejčastějších sociálně patologickým jevem. Bohužel v řadě případů se neřeší, pedagogičtí pracovníci si tuto skutečnost nechtějí na své škole připustit anebo situaci jen bagatelizují. Domnívám se, že pokud se před tímto problémem budou zavírat oči, počet agresorů a obětí se bude jen zvyšovat. Přitom šikanované dítě si nese takové trauma, stejně tak jako pocit ublížení a bezpráví, po celý život. Škola by měla vést žáky ke komunikaci a respektu. Veškeré spory jsou vesměs řešeny násilím a agresivitou.

Nejčastěji uváděná specifikace šikany pochází od předního odborníka na tento jev Dana Olweuse a sestává ze tří hlavních kritérií:

1. Jde o úmyslné agresivní jednání
2. Toto jednání je opakované
3. Mezi obětí a agresorem existuje mocenská nerovnováha, oběť se nemůže snadno bránit.²⁴

Dr. Michal Kolář, náš přední odborník, který se zabývá dlouhodobě školní šikanou, ve své knize uvádí přehlednou tabulku, ve které jsou rozepsány základní formy šikany. Vzhledem k tomu, že tuto informaci považuji za důležitou, tabulku zde uvádím:

²³ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 109.

²⁴ ČERNA, A. a kol. *Kyberšikana*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 19.

Šikana podle typu agrese – prostředku týraní	fyzická, psychická a smíšená šikana, kyberšikana – jako specifická forma psychické šikany
Šikana podle věku a typu školy	šikana mezi předškoláky, žáky prvního stupně a druhého stupně, uční, gymnazisty..., šikana mezi vysokoškoláky
Šikana z generového hlediska	chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana chlapců vůči děvčatům, šikana dívek vůči chlapcům
Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení	na jedné straně škola s demokratickým vedením a na druhé straně škola, případně výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchicko-autoritativní systém
Šikana podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů	šikana neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných žáků apod.

Tab. 1 Základní formy šikany ²⁵

Pro šikanující děti je typická touha dominovat, ovládat druhé, bezohledně se prosazovat. To, že se dítě stane agresorem, může mít řadu příčin. Mezi nejčastější se zahrnuje povaha dítěte, rodinné prostředí, ve kterém vyrůstá, nedostatečná péče a výchova rodičů, nízké sebevědomí.²⁶ Agresor má tedy dva hlavní motivy, a to krutost a touhu po moci, existují i další motivy, jako je upoutání pozornosti, kdy agresor touží být středem pozornosti, dělá vše proto, aby získal obdiv spolužáků. Dalším motivem může být vzrušení, msta, a nebo

²⁵ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 78.

²⁶ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. s. 31.

motiv prevence, což znamená, že již bývalá oběť šikany chce předejít šikaně v novém prostředí a tak sama začne šikanovat.²⁷

Oběť se snadno stává outsider třídy, dítě, které je tělesně slabé, osamělé, bez kamarádů, mívá nízké sebevědomí, považuje se za hloupé a nezajímavé pro ostatní, těžko se prosazuje mezi ostatními.²⁸ Následky dlouhodobého šikanování mohou být vážné. Oběť se zhrouť, propuká u ní panika ze zabití a má strach o život. Oběť trpí poruchou spánku a nočními děsy. Mohou se objevit i psychosomatické potíže, jako jsou například únava, nevolnost, bolesti hlavy a břicha, dusivé astmatické záchvaty aj. V nejhorších případech oběť spáchá sebevraždu.²⁹

Jako účinnou prevenci proti šikaně vidím pořádání preventivních přednášek v rámci školy, které mohou realizovat sami učitelé, anebo mohou pozvat odborníky ze SVP, PPP či z nestátní organizace. Děti tak mají možnost získat informace, jak se proti šikaně bránit, na koho se mohou obrátit, pokud jsou sami šikanováni, nebo jak pomoci svému vrstevníkovi.

Jedním z dalších fenoménů dnešní doby, který stojí za zmínku je spojený se šikanou a to termín kyberšikana. *„Kyberšikana (cyberbullying) je jednou z forem psychické šikany. Je to záměrné násilné chování prostřednictvím moderních komunikačních prostředků, především prostřednictvím internetu a mobilu.“*³⁰

Dnes jsou pro děti a dospívající informační technologie velmi důležité. Online svět jako diskuze přes ICQ, chat, sdílení fotek a pocitů přes Facebook. Možná i proto, že se do velké míry můžeme na internetu prezentovat tak, jak chceme, aby nás viděli druzí.³¹ Dnešní doba mladým lidem nabízí nové technologie, na druhou stranu je třeba být obezřetný. Ve své práci jsem se

²⁷ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 139-140.

²⁸ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. s. 37.

²⁹ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. s. 101.

³⁰ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 83.

³¹ ČERNA, A. a kol. *Kyberšikana*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 14-15.

velmi často setkávala s dětmi, které se staly obětí anebo se svými činy prezentovaly na sociální síti a byly tak policií usvědčeny.

2.2 Lhaní

*„Ne každá nepravda, kterou dítě uvádí, se může nazývat lží.“*³² Můžeme rozlišit tři základní kategorie:

- smyšlenka (konfabulaci),
- bájnou lež (pseudologia phantastica)
- pravou lež³³

Smyslenka se často objevuje u dětí předškolního věku. Nejedná se o patologický jev. Dítě si neuvědomuje nepravdivost svého konání a své sny a představy zaměňuje za skutečné události. Druhou kategorií je bájná lež, která je projevem vyprávění vymyšlených příběhů, kdy dítě chce na sebe upozornit a upoutat pozornost. Projevuje se u dětí do věku deseti až jedenácti let, ve vyšším věku, v období puberty či dospívání je již považována za psychiatrickou poruchu a je nutná péče odborníka. Třetí kategorií je pravá lež, která je vědomá s určitým cílem. Je u dětí, které jsou již schopni plně si uvědomit rozdíl mezi pravdou a nepravdou. Většinou ji děti používají, pokud se chtějí vyhnout nepříjemné povinnosti, či chtějí něco získat, pokoušejí se o manipulaci aj. Ve většině případů se nejedná se o duševní poruchu, ale může se stát při pravidelným užíváním návykem.³⁴

Pokud dítě lže, je důležité pochopit příčinu tohoto jednání, ať už se jedná o lhaní ve škole nebo doma. Měli bychom si uvědomit, zda nevědomě nedáváme dítěti důvod lhát, například z důvodu příliš tvrdého postihu. Dětské

³² MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 93.

³³ TAMTÉŽ, s. 93.

³⁴ TAMTÉŽ, s. 93-94.

lhaní může poukazovat i na existenci dalších obtíží a poruch. Pokud se porozumí souvislostem, které zapříčiňují lhaní u dítěte, pozná se i jak dítěti pomoci.³⁵

2.3 Záškoláctví

Záškoláctví je jeden z nejzávažnějších problémů, se kterými se potýká školství. Objevuje se ve všech typech škol, od základní až po střední školu a odborná učiliště. Záškoláctví a často vysoké absence jsou častými důvody nedokončení všech devíti ročníků základní školy. Záškoláctví můžeme charakterizovat jako úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy dítě ve většině případů bez vědomí rodičů nechodí do školy. Příčin záškoláctví může být celá řada: strach ze školy, špatné vztahy se spolužáky, nechuť ke školní práci, aj. Pokud má dítě ke škole kladný vztah, učení mu jde lépe a nemá důvod z tohoto prostředí utíkat. Zatímco děti, které mají menší nadání a při školní práci se jim nedaří a bývají díky tomu často trestáni nebo dokonce i zesměšňováni se mohou škole začít vyhýbat. Záškoláctví může mít i účelový ráz, a to když se dítě chce vyhnout nějaké nepříjemnosti, například zkoušení. O záškoláctví impulzivního charakteru se jedná v případě, kdy dítě předem neplánuje odchod, náhle bez přemýšlení odejde v průběhu vyučování. Záškoláctví může trvat zpravidla i několik dnů, protože se dítě bojí přiznat a nést odpovědnost za své rozhodnutí.³⁶

Podle Martínka lze příčiny záškoláctví rozdělit do tří základních skupin:

1. Negativní vztah ke škole

Dítě s nižším nadáním může být často kvůli problémům s učením pokáráno učiteli a v horším případě i zesměšněno spolužáky. U takových dětí pak může vzniknout nebo se rozvinout pocit méněcennosti,

³⁵ MICHAEL, M., WALTMANOVA-GREENWOODOVÁ, C. *Jak řešit problémy dětí se školou*. Praha: Portál, 1997. s. 90.

³⁶ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 97-101.

záškoláctví je pro ně cesta úniku. Může se jednat i o děti s mimořádným nadáním, pro které je škola nudná. Další příčinnou mohou být vysoké nároky na dítě. Neúspěch dítěte ve škole se promítá i do sociálních vztahů. Děti se zdravotním omezením, např. vadami řeči, aj. bývají odmítány svými spolužáky.

2. Vliv rodinného prostředí

Rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů působících na dítě od nejútlejšího věku a má velký podíl na utváření osobnosti.

3. Trávení volného času a vliv party

V mnohých případech je pobyt ve škole nahrazen přítomností v partě, což může být provázeno i užíváním návykových látek a alkoholu. V horším případě se dítě pod vlivem svých vrstevníků může dopouštět i kriminality.³⁷

Záškoláctví je asociálním chováním dětí a udává jasný odraz jeho psychického stavu. Ať už jsou příčiny různé, měl by učitel příčiny zmírňovat a odstraňovat.³⁸

2.4 Útěky a toulání

Útěky mohou být projevem psychického onemocnění nebo špatnou adaptací dítěte např. na školu, prostředí, které jej obklopuje. Útěky mají často impulzivní ráz, aniž by jej dítě plánovalo. Příčiny útěku mohou být různé, ať už je to touha po dobrodružství, zaujmout své vrstevníky, problémy v rodině, aj. Reaktivní útěky bývají u dětí a mladistvých velmi častými. Převážně se jedná o zkratovou reakci na nepříjemnou situaci ve škole nebo v rodině, ze které dítě nevidí východisko. Jsou i případy, kdy je narušena vazba mezi rodičem a dítětem a útěky se tak stávají pravidelnými, protože útek je brán jako možná

³⁷ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 97-101.

³⁸ TAMTÉŽ

obrana. Předcházením útěkům je možné, pokud rodič bude mít skutečnou představu o kamarádech svého dítěte, o tom s kým a jakým způsobem tráví svůj volný čas. Toulky většinou navazují na útky, jen trvají delší dobu a někdy bývají spojovány se záškoláctvím. Toulky jsou většinou plánované, dítě předem ví, kam půjde. U těchto dětí je důležité nalézt vhodnou odbornou pomoc, díky které se zjistí příčiny a eliminují se tak možná opakování. Důležitou roli zde hraje i úzká spolupráce s rodiči.³⁹

2.5 Užívání návykových látek

Bohužel v dnešní době se stává alkohol a drogy běžnou součástí života dětí a mladistvých. Především alkohol se objevuje už i mezi osobami nižší věkové kategorie. Hlavně se jedná o experimentování s tabákem, poté konzumace alkoholu a následuje přechod k drogám jako je marihuana, pervitin, heroin. Důvodů, proč jsou tyto látky velkým lákadlem pro děti, může být hned několik. Za dost častý důvod považují snahu zaujmout pozornost a získat tak obdiv nebo snahu patřit k partě vrstevníků. Mezi nejčastější příčiny se uvádí:

- *Sociální faktory* – vliv rodičů, sourozenců a kamarádů, kteří užívají návykové látky, dále pak neutěšené rodinné vztahy.
- *Psychologické faktory* – nízké sebeocnění, malá sebedůvěra, potřeba uznání ze strany vrstevníků, úzkostné stavy, sklon k impulzivnímu a vzpurnému chování.⁴⁰

Jako velký problém ve společnosti vnímám to, že pro malé děti nebývá problém zakoupit si v obchodě alkohol. Děti jsou vůči alkoholu a drogám citlivější než dospělí. K otravě v podstatě stačí menší množství. „*Droga je chemická nebo přírodní látka, která mění tělesný nebo duševní stav člověka.*“⁴¹

³⁹ MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 104.

⁴⁰ MICHAEL, M., WALTMANOVA-GREENWOODOVÁ, C. Jak řešit problémy dětí se školou. Praha:Portál, 1997. s. 53.

⁴¹ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše dítě*. Praha: Sportpropag, a.s.,1993. s. 46-47.

Účinky různých drog se liší, některé znaky jsou ale společné:

- Ubývání alkoholu a prášků, ztráta peněz a cennějších předmětů
- Změna přátel a kamarádů, zvláště riziková jsou ti co už zkušenosti s drogou či alkoholem mají
- Zhoršení vzhledu a péče o zevnějšek
- Náhlé zhoršení školního prospěchu, absence, ztráta zájmu o učení
- Podrážděnost, přecitlivělost, tendence vyhýbání se rodičům a v konfliktech odcházet z domova.
- Celková ztráta zájmu o hodnoty, zájmy a lidí, které dítě dříve považovalo za důležité
- Lhaní, tajnůstkaření
- Problémy s úřady a se zákonem. Začíná to drobnými krádeži, výtržnictvím, rvačkami.⁴²

Někteří psychologové popisují u dětí a mladistvých pět stádií užívání drog:

- Počáteční kontakt s drogou pod vlivem vrstevníků, médií a rodiny.
- Zjištění příjemných pocitů u požití drogy.
- Úsilí o změnu nálady, občasná konzumace se přesouvá k pravidelnému užívání.
- Většina času je věnována ke shánění a konzumaci drog, zde je přechod od skupinového užívání k užívání o samotě.
- Užívá drogy, aby přežil den a cítil se alespoň trochu normálně.⁴³

Alkohol a drogy hrají roli při rizikových sexuálních aktivitách, které u mladistvých mohou zvýšit šance na otěhotnění a šíření nakažlivých pohlavní nemocí. Alkohol může zároveň poškodit rostoucí mozek, současný výzkum jasně ukazuje, že lidský mozek se neustále vyvíjí od narození přes dospívání, do poloviny 20let. Konzumace alkoholu dále zvyšuje riziko, že se mladiství

⁴² NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše dítě*. Praha: Sportpropag, a.s., 1993. s. 46-47.

⁴³ MICHAEL, M., WALTMANOVA-GREENWOODOVÁ, C. *Jak řešit problémy dětí se školou*. Praha: Portál, 1997. s. 54.

dopustí napadení. U nezletilých dětí může konzumace alkoholu ovlivnit tělo v mnoha ohledech: kocovina, otrava alkoholem, v nejhorším případě úmrtí. Alkohol může vést i k dalším problémům, jako je zhoršení prospěchu ve škole, střety se zákonem. Alkohol a drogy nutí k riskování a ovlivňují tak správná rozhodnutí.⁴⁴

Prevenčí je nutné začít už v samotné rodině. Je dobré mluvit s dítětem o možných účincích a rizicích, které s sebou drogy přináší. Pomoc a radu poskytují různá střediska pro drogově závislé, specializovaná oddělení psychiatrických nemocnic, terapeutické komunity nebo K-centra. K účinným formám prevence patří peer programy za aktivní účasti vyškolených vrstevníků a nabídka kvalitní mimoškolní aktivity.⁴⁵

Shrnutí kapitoly:

V této kapitole jsem se zabývala poruchami, se kterými se můžeme u dětí a mladistvých nejčastěji setkat. Ve všech těchto případech poruch chování zastává kurátor pro děti a mládež významnou a neopomenutelnou roli. Na děti s těmito poruchami bývá upozorňován školou, policií nebo i lidmi z okolí a v nemalé míře jsou to sami rodiče, kteří se obrátí pro pomoc či radu.

Rodiče přichází v době, kdy problém je už na tolik závažný, že si s ním sami v rámci svých rodičovských kompetencí nedokážou poradit. Teprve tehdy vyhledají odbornou pomoc pro své dítě. Ve smutných případech se rodiče zbavují své zodpovědnosti, tím, že předávají děti do státních zařízení, jako jsou dětské domovy. Na druhou stranu jsem se často setkávala s typy rodičů, kteří si nechtěli připustit, že by jejich dítě mělo nějaký problém. Může se stát, že pro pomoc přijde i samo dítě.

⁴⁴ HANSON, G., VENTURELLI, J. a FLECKENSTEIN, A., E. *Drugs and society*. Burlington: Jones & Bartlett Publishers, 2015. s. 523-524.

⁴⁵ MICHAEL, M., WALTMANOVA-GREENWOODOVÁ, C. *Jak řešit problémy dětí se školou*. Praha: Portál, 1997. s. 57-58.

Pomoc ze strany kurátora spočívá především ve zmapování celé problematiky, a to prostřednictvím pohovoru s dítětem, rodiči, školou a dalšími zainteresovanými subjekty. Kurátor následně vyhodnotí celou situaci a doporučí řešení, především se jedná o spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, nestátní organizací či se specializovanými lékaři, apod.

Podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí je kurátor pro děti a mládež povinen vypracovat individuální plán ochrany dítěte s důrazem na možná přijatá opatření. Kurátor je po celou dobu v kontaktu s dítětem, rodinou a sleduje plnění doporučených cílů, které byly stanoveny v rámci jednání na oddělení sociálně právní ochrany. V případech, kdy dochází k jejich porušování a neplnění povinností, kurátor může přistoupit k ukládání a navrhování výchovných opatření. Na opatření stanovená kurátorem se zaměřím v následující kapitole.

3 ROLE KURÁTORA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Státní orgán péče o dítě představuje v České republice oddělení, resp. odbor sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Sociálně-právní ochrana dětí je cílenou činností, která zahrnuje zajišťování práva dětí, jeho příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu zájmů a působí na obnovení narušené funkce rodiny.⁴⁶ Tam, kde je sociálně slabá rodina, která není schopná postarat se o dítě, nebo kde panuje domácí násilí, nebo se zde řeší výchovné problémy u dětí, nastupuje jako kolizní opatrovník právě pracovník OSPOD. OSPOD v rámci výkonu státní správy poskytuje komplexní sociálně-právní poradenství rodinám s nezletilými dětmi. V případech, kdy je nutné poskytnout bezodkladnou pomoc, zajišťuje 24 - hodinovou pracovní pohotovost pro nezletilé děti. Pracovníci OSPOD mají právo získávat a shromažďovat informace určené k ochraně zájmů nezletilých dětí a to i bez souhlasu zákonných zástupců. Na základě těchto informací mohou pracovníci učinit řadu opatření (např. podat soudu návrh na nařízení soudního dohledu nad dítětem nebo na jeho umístění do ústavní výchovy), a následně pak dohlížet na jejich naplňování. Sledují výkon ústavní nebo ochranné výchovy, aniž by jakkoliv zasahovali do řízení a provozu zařízení, kde je daná výchova vykonávána. Cílem sledování je dodržování práv dětí, rozvoj jejich duševních a fyzických schopností. Dále zjišťují, zda přetrvávají důvody pro jejich pobyt v zařízení a jak se vyvíjí jejich vztah s rodiči. Cílem sociálně-právní ochrany dětí je též sanace rodiny.⁴⁷

Práce s rodinou je prvotní odpovědností pracovníků OSPOD. Jejich hlavním úkolem je vyhledávat ohrožené rodiny, spolupracovat s nimi, dbát na dodržování a ochranu práv dítěte, poskytovat poradenskou pomoc a také spolupracovat s nestátními organizacemi. Dále se nabízí kooperace s lékaři, psychology, pedagogy, školami, úřady práce, poradnami pro rodinu,

⁴⁶ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. s. 10.

⁴⁷ MPSV. Sociálně-právní ochrana dětí-obecný úvod. [cit. 2016-04-20]. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>.

pedagogicko-psychologickými poradnami a dalšími odborníky a institucemi zabývajícími se problematikou dětí a mládeže.⁴⁸

3.1 Vymezení pojmu a role kurátora pro děti a mládež

Kurátor pro děti a mládež je specializovaný odborný pracovník OSPOD. Přesnou definici tohoto pojmu, lze nalézt v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který jasně vymezuje pojem sociální kuratela. Slovník vymezuje pojem kurátor pro děti a mládež následovně: „*Kurátor pro mládež (officer in charge of youth in risk) v ČR odborový pracovník státní sociální pomoci, který se zabývá dětmi a mladistvými obtížně vychovatelnými, mladistvými pachateli trestné činnosti i jejich rodinami, jimž poskytuje poradenskou a socioterapeutickou pomoc.*“⁴⁹

„Do jejich náplně práce patří pečovat o děti mladší než 15 let, které se dopustily činu, jenž by byl u staršího člověka klasifikován jako trestný, o mladistvé ve věku 15—18 let, kteří se dopustili přestupku nebo trestného činu a bylo u nich zahájeno trestní stíhání, a konečně o děti a mladistvé, kteří mají opakované vážné poruchy chování (např. útěky z domova, zneužívání návykových látek, závislost na hracích automatech, absence ve škole).“⁵⁰

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů § 31 odst. 2, 3 vymezuje kuratelu: „(2) *Péče o děti uvedené zejména v § 6 písm. c) a d) je obecním úřadem obce s rozšířenou působností zabezpečována prostřednictvím sociální kurately pro děti a mládež (dále jen „sociální kuratela“); sociální kuratela spočívá v provádění opatření směřujících k odstranění, zmírnění nebo zamezení prohlubování anebo opakování poruch psychického, fyzického a sociálního vývoje dítěte.*

(3) Sociální kuratelu vykonává kurátor pro děti a mládež, který je

⁴⁸ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. s. 50-51.

⁴⁹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. s. 92.

⁵⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 155.

*zaměstnancem obce s rozšířenou působností zařazeným do obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Kurátor pro děti a mládež se při výkonu sociální kurately prokazuje zvláštním oprávněním vydaným obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Zvláštní oprávnění musí obsahovat jméno, popřípadě jména a příjmení kurátora, titul, označení zaměstnavatele a vymezení činností, které může vykonávat.*⁵¹

3.2 Klienti kurátora pro děti a mládež a jeho hlavní náplň práce

Cílovou kategorii vymezuje ustanovení § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSPOD). Pozornost kurátorů pro děti a mládež se zaměřuje zejména na děti, které viz. odst. c) a d) jmenovaného ustanovení: c) „*vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, děti mladší 15 let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak narušují občanské soužití.*“ d) „*opakovaně se dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte.*“⁵²

Mezi hlavní činnosti práce kurátora pro děti a mládež, které bezprostředně souvisejí s péčí o ohroženou mládež:

- Kurátor má spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a podávat zprávy o dítěti
- Zúčastňovat se soudního projednávání
- Navrhovat náhradní rodinnou výchovu či ústavní a ochrannou výchovu

⁵¹ ÚZ - Rodinné právo. Ostrava: Sagit, 2015. s. 53.

⁵² ÚZ - Rodinné právo. Ostrava: Sagit, 2015. s. 38.

- Připravovat podklady pro řízení o výchovných opatřeních
- Pečovat o mladistvé, kteří jsou propuštěni z ústavní výchovy
- Podílet se na organizaci a realizaci preventivních programů.⁵³

Zaměření kurately pro děti a mládež je jasně vymezeno v ZSPOD dle §32 odst. 4. Náplň pracovníka je skutečně velmi různorodá. Líbilo se mi, že má práce není stereotypní, neboť klienti se se svými příběhy a problémy od sebe vždy lišili. Zároveň byl pro mne každý případ výzvou a přinášel s sebou cenné zkušenosti z praxe.

Nastíním zde úkoly, které v rámci svého působení na oddělení kurátor pro děti a mládež zajišťuje:

- Vede rejstříky trestné činnosti a výchovných problémů u nezletilých a mladistvých.
- Spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a podává zprávy o svých klientech, především pokud se dopustili trestného jednání. Pro získání potřebných informací o klientovi a jeho rodině, k tomu využívá individuálních pohovorů, šetření v rodině, zprávy získané od školských a zdravotnických zařízení, apod.
- Účastní se úkonů v přípravném řízení (výslech, nahlížení do spisu).
- Zúčastňuje se hlavních líčení v trestních věcech mladistvých a řízení o činech jinak trestných u dětí mladších 15 let.
- Poskytuje pomoc dětem i rodičům při řešení jejich potíží a akutních krizových situací.
- Zprostředkovává pomoc odborných zařízení.
- Poskytuje součinnost soudu při řízení o výchovných opatřeních, kdy poskytuje zprávy o poměrech dítěte a rodiny.
- Ukládá výchovná opatření v rámci správní řízení.
- Podává podnět nebo návrh na zahájení řízení o předběžném opatření, nařízení ústavní či ochranné výchovy, výchovných opatření i na jejich zrušení.

⁵³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 156.

- Navštěvuje děti s nařízenou ústavní výchovou, dětí s uloženou ochrannou výchovou, dětí ve vazbě nebo ve výkonu trestu, zároveň i jejich rodiče.
- Spolupůsobí na zlepšení podmínek v rodinách u dětí, kde je vykonávána ústavní výchova s cílem umožnit jejich návrat do rodiny.
- Je nápomocen při začleňování klientů do společnosti po propuštění z ústavní výchovy, ochranné výchovy anebo z výkonu trestu odnětí svobody.
- Je účasten na přestupkovém řízení v souladu se zákonem o přestupcích.
- Spolupodílí se na návrzích a realizaci preventivních opatření, zároveň analyzuje stav v oblasti sociálně patologických jevů u dětí.
- Spolupracuje se školami, zdravotnickými zařízeními a dalšími subjekty.⁵⁴

Kurátor pro děti a mládež může při své práci podle ZSPOD uložit dítěti výchovná opatření podle § 13, pokud to vyžaduje zájem na řádné výchově a to:

- *Napomenout* dítě, rodiče, jinou osoby odpovědnou za výchovu, popřípadě toho kdo narušuje péči o dítě.
- *Uložit dohled* a provádět jej ve spolupráci se školou, popřípadě dalšími institucemi a osobami. Dítě i rodina jsou v pravidelných intervalech zváni na oddělení, do rodiny jsou prováděna šetření, pracovník si žádá o zprávy ze školy. Veškeré získané poznatky jsou na žádosti soudu 1x za 6 měsíců kompletovány do zpráv, které se jim posílají. Cílem dohledu je kontrolovat a eliminovat důvody, pro které byl nařízen.
- *Uložit omezení* bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, především zákaz určitých činností, návštěv určitých míst, akcí nebo zařízení jakými jsou například zařízení, kde se podává alkohol či třeba diskotéky.

⁵⁴ VOCÍLKA, M. *Náplň středisek výchovné péče pro děti a mládež*. Praha: Tech-Market, 1996. s. 44-45.

- *Uložit povinnost* využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložení povinnosti účastnit se prvního setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie.⁵⁵

V případě, že kurátor nevyužije uložení výchovných opatření přes správní řízení, může o těchto výchovných opatřeních rozhodnout soud. Pokud výchovná opatření selhávají, může soud dočasně nařídit (maximálně) tříměsíční pobyt ve středisku výchovné péče nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, v zařízení poskytovatele zdravotních služeb, nebo v domově pro osoby se zdravotním postižením.⁵⁶

Dalším opatřením, které lze uložit nad výchovou dítěte je ústavní výchova. Podnět k nařízení ústavní výchovy podává kurátor pro děti a mládež k obvodnímu soudu. K tomuto opatření přistupuje kurátor tehdy, pokud již vyčerpal všechna možná řešení, která u dítěte nevedla ke změně chování. Výchovná péče na základě rozhodnutí soudu se zajišťuje v případech, kdy se má zamezit dalším negativním projevům nebo odstranění či zmírnění poruch chování u dítěte. Dále v případě, kdy je ohrožen zdravý vývoj, děti jsou agresivní nebo dlouhodobě nenavštěvují základní školu. Mezi zařízení, která pracují s dětmi s nařízeným předběžným opatřením nebo ústavní výchovou patří:

- diagnostické ústavy
- dětské domovy
- dětské domovy se školou
- výchovné ústavy

Ústavní výchova stejně jako ochranná výchova trvá pouze do 18. roku mladistvého a také ve výjimečných případech může být prodloužena do 19. roku.⁵⁷ Účelem uvedených zařízení je dle zákona č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů § 1 odst. 2: „*zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do*

⁵⁵ ÚZ - *Rodinné právo*. Ostrava: Sagit, 2015. s. 41.

⁵⁶ TAMTÉŽ

⁵⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 158.

18 let, případně zletilé osobě do 19 let (dále jen „dítě“), na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zařízení spolupracují s rodinou dítěte a poskytují jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a nácviku rodičovských a dalších dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině. Zařízení poskytují podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče.“⁵⁸

Pokud má do budoucna vztah mezi dítětem a rodičem fungovat, považuji za velmi potřebné pracovat systematicky nejen s dítětem, ale i s jeho rodinou. Ústavní péče znamená narušení rodinných vazeb, a proto by jej měl pracovník volit až v krajním případě, kdy veškerá odborná pomoc selhala.

3.3 Legislativa

Kurátor pro děti a mládež se neobejde bez znalostí a orientace v legislativě, která je pro výkon profese nepostradatelnou součástí, a z tohoto důvodu považuji za důležité vymezit právní prameny, se kterými se kurátor pro děti a mládež setkává. Mezi stěžejní právní dokumenty lze vyjmenovat:

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ ČESKO. Zákon č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. [online]. Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 200/1190 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 257/2000Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/200 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů ⁵⁹
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon řeší trestnou zodpovědnost

⁵⁹ MVČR [online] Hodnocení péče o ohrožené děti. [cit. 2016-03-15]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-systemu-pece-o-ohrozene-deti.aspx>

mladistvých a definuje jednotlivá opatření, která se ukládají mladistvým. Jedná se o opatření výchovné, ochranné a trestní.⁶⁰

3.4 Metody sociální práce kurátora pro děti a mládež

Sociální práce zahrnuje řadu metod a postupů, jak pracovat právě s rizikovou mládeží. Mohou se využívat postupy jako je práce s jednotlivcem, se skupinou (např. práce s vrstevnickou skupinou, práce s třídním kolektivem), komunitou (např. sociální práce s komunitou duševně nemocných, drogově závislých). Nejrozšířenější metodou, kterou kurátor pro děti a mládež používá, je práce s jednotlivcem a s rodinou, kde hledá příčiny vzniku problému u dítěte a snaží se o obnovu rodinných vazeb. Základním pracovním nástrojem je rozhovor, sociální šetření, návštěva v rodině, případová konference a individuální plán ochrany dětí.

3.4.1 Rozhovor

„Rozhovor je základní technika práce v pomáhajících profesích užívaná v poradenství, psychoterapii, v různých formách sociální práce.⁶¹ Práce s dítětem nebo mladistvým je velmi náročná. Klienti převážně nechtějí svůj problém řešit a nemají náhled na svoji situaci. Před zahájením rozhovoru s dítětem a rodiči by mělo dojít k vzájemnému představení, vysvětlení úlohy OSPOD, kurátora a seznámení s předmětem jednání. Pracovník by měl dbát na to, aby veškeré poskytnuté informace byly srozumitelné, s ohledem na věk,

⁶⁰ ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 142.

⁶¹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. s.182.

duševní a mentální vyspělost klienta. Zároveň by měl vést rozhovor s potřebnou empatií a individuálním přístupem ke každému dítěti.

Cílem rozhovoru je navázat vztah s dítětem, získat co nejvíce informací o něm a jeho rodině, zmapovat situaci, ve které se nachází, pochopit jak celou situaci dítě vnímá a zjistit míru možného ohrožení. Na začátku rozhovoru se pracovník zaměří například na to, jaké jsou vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, jak dítě tráví volný čas, jaké mají společné aktivity. V neposlední řadě nesmíme opomenout na otázky, které se týkají aktuálního problému, kvůli kterému je právě schůzka s pracovníkem na oddělení realizována.⁶² Na konci rozhovoru by měl pracovník vysvětlit, co bude dál následovat, případně domluví další kontakt. Dále je potřeba i zvážit možnost zapojení dalších odborníků, vše ale záleží na konkrétním problému a jeho míře závažnosti.⁶³

3.4.2 Šetření v rodině

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí umožňuje pracovníkům příslušného OSPOD navštěvovat dítě a rodinu v místě, kde bydlí. Toto šetření je možné provést jen v případě, kdy je to v zájmu dítěte (pro ochranu jeho zdraví, života a práv) a nebo když o to sami rodiče požádají (např. prošetření poměrů). Přímý kontakt s rodinou hraje důležitou roli, pracovník zjišťuje v jakém prostředí dítě a rodina žije, zda se jedná o podnětné prostředí, jak jsou v domácnosti zajišťovány potřeby dítěte, dále pak zjišťuje případná rizika, které mohou dítě v domácím prostředí ohrožovat (hygiena, základní vybavenost, podnětnost prostředí).⁶⁴

⁶³ PÉMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 81.

⁶⁴ TAMTÉŽ, s. 91-92.

3.4.3 Případová konference

V dnešní době je na zákonem stanovené případové konference o sociálně právní ochraně dětí, kladen velký důraz při práci s ohroženými dětmi. *„Případová konference je plánované a koordinované multidisciplinární setkání odborníků, kteří s rodinou a ohroženým dítětem pracují ve své každodenní praxi.“*⁶⁵

Význam případové konference spočívá v koordinaci aktivit v souladu se zájmem dítěte a vytvoření postupných a otevřených systémů pomoci a podpory. Důležité je, aby se klient a jeho rodina zúčastnili případové konference. Rodina musí být připravena a ochotna spolupracovat. Případová konference je šancí pro vytvoření atmosféry spolupráce a propojení podpůrné sítě, kdy spolupracující odborníci usilují o jednotný postup a každý ze zúčastněných má svůj jasný úkol i zodpovědnost za jeho naplnění. Případovou konferenci můžeme realizovat v situacích, kdy je dítě:

- doma ve vlastní rodině, soud zahájil řízení o nařízení ústavní výchovy
- doma ve vlastní rodině s nařízenou ústavní výchovou, která je pravomocná a je připravováno na nástup
- na základě předběžného opatření bylo odebráno z rodiny
- na začátku, a nebo v průběhu pobytu v zařízení pro výkon ústavní výchovy
- v přípravě na návrat ze zařízení ústavní výchovy domů.⁶⁶

Usnesení zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí § 10 odst. 3, písm. c), d), e) stanovuje povinnost pracovníkům OSPOD pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny. Na základě tohoto vyhodnocení mají, zpracovat individuální plán ochrany dětí (dále jen IPOD) a pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí. To vše ve spolupráci s rodiči a nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu.

⁶⁵ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. s. 91.

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 91.

Dalšími přizvanými osobami, mohou být zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob. Po vyhodnocení situace dítěte pracovníci OSPOD sestaví individuální plán ochrany dětí. Měl by být vytvořen reálně s ohledem na stanovené cíle a musí obsahovat přesný časový rámec. Mezi hlavní účely IPOD je stanovit si postup řešení, poskytnout návod rodině i pracovníkům, který umožní dosáhnout změn a dále poskytnout míru pro hodnocení postupu v rodině. Vytvořený IPOD by měl být konzultován s rodinou, která s ním musí souhlasit a rozumět mu. Závěrem plánu se vytváří písemný kontrakt s potřebnými náležitostmi.⁶⁷

Shrnutí kapitoly

Tato kapitola přináší informace o kurátorovi pro děti a mládež, který je součástí týmu OSPOD a při své práci se zaměřuje na řešení výchovných problémů dětí a mládeže, jejich trestnou činnost. S touto prací je spojena rozsáhlá znalost legislativy, která je pro výkon této profese nezbytná a proto jsem zde poukázala na právní předpisy, se kterými se kurátor při své práci setkává. V neposlední řadě jsem se zaměřila na vybrané metody práce, které ve své práci využívá.

⁶⁷ PÉMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 109-110.

4 DELIKVENCE DĚTÍ A MLÁDEŽE

Obecně se kriminalita mládeže vymezuje jako nejzávažnější sociálně patologický jev projevující se v chování, které vede k porušování trestně právních norem. V odborné literatuře, zabývající se kriminalitou mládeže, se často používá pojem delikvence. V užším slova smyslu se tím rozumí kriminalita dětí a mladistvých. Jedná se o případy, kdy dítě nebo mladistvý spáchá čin jinak trestný. V širším slova smyslu můžeme pod pojem delikvence zahrnout i taková jednání, která nejsou trestným činem, např. se jedná o některé přestupky.⁶⁸ Nejčastější přestupky, kterých se moji klienti dopouštěli, byly přestupky proti majetku, přestupky proti veřejnému pořádku, přestupky proti občanskému soužití. Ve většině případů, zde hrál roli i požitý alkohol.

Zásadní vliv na formování osobnosti dítěte má již několikrát zmiňovaná rodina. *„Studie delikventně jednajících mladistvých, založené na jejich popisu rodinného prostředí, ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o dítě.“*⁶⁹ Děti a mladiství, kteří páchají trestnou činnost, jsou převážně ze sociálně slabých rodin. Rodiče, či jiný člen domácnosti, mají většinou trestnou minulost a sami rodiče jsou k dítěti pasivní či odmítaví. Děti a mladiství, kteří jsou přítomni konfliktu v rodině, se pak uchylují ke kriminalitě více, než děti, které vyrůstají v klidném rodinném prostředí. Může se však jednat také o děti a mladistvé, kteří jsou z dobře zajištěných rodin, ale rodiče jim nevěnují dostatečnou pozornost. Svůj zájem pak nahrazují hmotnými statky a penězi. Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly nebo jen chvíli prošly dětskými domovy či výchovným ústavem. Tyto děti mají daleko větší sklon k protiprávnímu jednání.⁷⁰ Ve své praxi jsem se často setkávala s dětmi, které ze zařízení často utíkaly a během svého útěku a toulání se ve většině případech uchýlovaly ke krádežím a dalším protiprávním jednáním, které bylo často spojené s užíváním

⁶⁸ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, s. 321.

⁶⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 43.

⁷⁰ TAMTÉŽ

drog.

Pokud tedy rodina neplní svou funkci, může dítě prožívat zklamání a zpravidla strádá, protože jeho uspokojování potřeb je tímto ohroženo. Dítě tak může pociťovat nedůvěru v sebe sama, pochybovat o svých schopnostech, může mít problémy v mezilidských vztazích. V běžném životě pak neumí zpracovávat dlouhodobý stres a neúspěch, neumí přijímat odpovědnost za své chování. Vytváří si proto svůj vlastní svět a k tomu odpovídající systém hodnot. V důsledku toho se u dítěte může vyvíjet agresivita a nenávisť. U dětí, u kterých nejsou dostatečně potřeby uspokojovány anebo naopak dostávají od rodičů vše, co chtějí, se objevují vážné problémy v komunikaci. Dětem chybí základní životní jistoty a pozitivní vzory. Problematické je i období dospívání, kdy jsou dospívající sociálně nevyzrálí, nedokážou se orientovat v sociálních situacích, bývají více zranitelní a nedomyšlejší důsledky svého jednání. Únikem z takového depresivního vnitřního světa mohou být drogy, páchaní trestné činnosti nebo si zvolí jinou formu sebedestruktivního chování.⁷¹

Hlavním indikátorem delikventního chování je trestná činnost. Mezi nejčastější trestnou činností mladistvých patří:

- násilí proti jednotlivci nebo skupině
- výtržnictví
- neoprávněné užívání motorového vozidla
- rozkrádání
- vandalismus
- toxikomanie
- prostituce
- gamblerství
- trestná činnost páchaná prostřednictvím internetu, jako například porušování autorských práv.⁷²

⁷¹ JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha:Themis,2004. s. 321-322.

⁷² SOBOTKOVÁ N., S. a kolektiv. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 49-50.

Znaky delikvence mládeže:

- trestnou činnost páchají se spolupachateli a ve skupině
u trestné činnosti převládá emotivní motivace než motivace rozumová
- impulzem je ve většině případů alkohol nebo jiná návyková látka
- chybí prvek plánování
- trestná činnost se vyznačuje neúměrnou tvrdostí
- mladí pachatelé často odcizují předměty, které aktuálně potřebují⁷³

Z psychologického hlediska je kriminalita spojena s psychickým, sociálním a mravním vývojem v průběhu dětství a dospívání. Dospívání se řadí do pubescence a adolescence. Dospívání zejména pubescence je označováno jako období bouří, zmatků, vzdorů, konfliktů a hledáním vlastní identity. Jedná se o zvýšeně rizikové období z hlediska rozvoje problémového chování, tedy i delikvence. Hlavním důvodem je, že dospívající má potřebu experimentovat. V průběhu dospívání je třeba brát v úvahu také snižující se vliv rodiny a rostoucí vliv vrstevníků.⁷⁴ Bohužel současní dospívající chápou dětství jako dobu, která je potřeba přežít a co nejdříve získat svobodu. Adolescenti mají tendence zbavovat se co nejdříve dětských znaků a usilují o získání větších práv a rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnost dospělosti už přijímají neochotně.⁷⁵

4.1 Trestní odpovědnost a ukládaná opatření

Sociálně patologické chování mladistvých se neobejde bez sankcí, proto se nyní zaměřím na opatření, která mohou být mladým pachatelům uložena.

⁷³ SOBOTKOVÁ N., S. a kolektiv. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 49-50.

⁷⁴ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, s. 332.

⁷⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. s. 367-368.

Od 1.1.2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších předpisů, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní jednání, ukládaná opatření, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Za protiprávní jednání se považují přestupky a trestné činy. Pokud se trestného činu dopustí dítě mladší patnácti let, jedná se o čin jinak trestný. U mladistvých mluvíme o provinění. Mladistvý je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil 15. rok a nepřekročil 18. rok svého věku. Dítětem je ten, kdo v případě spáchání činu jinak trestného nedovršil 15. rok.⁷⁶ Definici pojmu dítě nalezneme i u Matouška, Kroftové, kteří jej definují jako člověka od narození do 15 let, který nemá trestní odpovědnost. Orgány činné v trestním řízení používají též označení nezletilý.⁷⁷ Soud pro mládež, mladistvým neukládá tresty jako takové, ale může uložit opatření: výchovná, ochranná a trestní.

Výchovná opatření jsou pro mladistvé klíčová. Mají vliv na chování a usměrnění způsobu života mladistvého, podporu jeho správného vedení a mohou také sloužit jako prevence dalšího střetu se zákonem. Samostatně nebo s jiným opatřením lze výchovná opatření ukládat nejdéle na dobu tří let. Výchovná opatření může soud a v přípravném řízení též státní zástupce uložit se souhlasem osoby, proti níž se řízení vede.⁷⁸

Mezi výchovná opatření patří:

Dohled probačního úředníka - *„v rámci dohledu pracovníka je úředníkem PMS pravidelně sledováno a kontrolováno chování mladistvého a je mu poskytována odborná pomoc a vedení s cílem zajistit, aby vedl v budoucnu řádný život.“*

Probační program - *„probačním programem se rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství- Terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních*

⁷⁶ ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 142.

⁷⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. s. 310.

⁷⁸ ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 142-143.

dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. " ⁷⁹

Výchovné povinnosti – mezi povinnosti patří například bydlení s rodiči, společensky prospěšná činnost, náhrada škody, podrobení se léčení ze závislosti na návykových látkách, vhodný program sociálního výcviku, psychologické poradenství, a další. ⁸⁰

Výchovná omezení – mezi omezení patří zejména zákaz navštěvování určité akce, zákaz kontaktu s určitými osobami. Dále zákaz zdržovat se na určitém místě, užívání návykových látek, zákaz hraní hazardních her. ⁸¹

Napomenutí s výstrahou - soud pro mládež (v přípravném řízení též státní zástupce) mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. ⁸²

Ochranné opatření jehož účelem je kladné ovlivnění vývoje mladistvého a ochrana společnosti před pácháním provinění mladistvými. Podle zákona č. 218/2003 Sb. lze uložit mladistvému pouze ochrannou výchovu. Ostatní ochranná opatření, kterými jsou zabezpečovací detence, ochranné léčení a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty se ukládají podle trestního zákoníku. Ochrannou výchovu může soud pro mládež uložit, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno, dosavadní výchova byla zanedbána nebo

⁷⁹ PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY [online] 2016, Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů §17 odst. 1). [cit. 2016-02-25]. Dostupné na:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=1&idBiblio=55745&recShow=16&nr=218-2F2003&rpp=15#parCnt>.

⁸⁰ TAMTÉŽ

⁸¹ TAMTÉŽ

⁸² TAMTÉŽ

prostředí, ve kterém žije, neposkytuje záruku jeho výchovy a uložení výchovných opatření nestačí.⁸³

V případě, kdy potrestání výchovným nebo ochranným opatřením je nedostačující, může být mladistvému pachateli uloženo **trestní opatření**. Mezi tato opatření patří: obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně, odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně.⁸⁴

Sama ze své zkušenosti kurátorky mohu říci, že i nezletilé děti páchají trestnou činnost. Jsou i případy, kdy spoléhají na to, že nejsou trestně zodpovědní a využívají tak toho, že nemohou být potrestáni.

K systému opatření u mladistvých a k ukládání alternativních sankcí neodmyslitelně patří Probační a mediační služba, která má specializovanou agendu zabývající se mladistvými pachateli. Tuto agendu přiblížím v nadcházející kapitole.

Shrnutí kapitoly:

V kapitole jsem blíže specifikovala pojem delikvence mládeže, její příčiny a ukládaná opatření. Zmínila jsem zde také zásadní vliv rodinného prostředí na možnou delikvenci mladistvých. V závěru jsem nastínila opatření, která jsou dětem a mladistvým ukládána.

⁸³ PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY [online] 2016, Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů §17 odst. 1). [cit. 2016-02-25]. Dostupné na:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=1&idBiblio=55745&recShow=16&nr=218-2F2003&rpp=15#parCnt>.

⁸⁴ ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 143-144.

5 KURÁTOR A JEHO SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI SUBJEKTY

Tradiční vazby v rodině se v dnešní době stále více uvolňují a negativní jevy ovlivňují psychosociální vývoj dítěte. Bohužel ne všichni rodiče jsou schopni plnit svoji roli, což vede k potřebě rozvětvenější sítě služeb a institucí zajišťující ochranu práv dítěte a pomoci rodině. Cílem těchto organizací je podporovat výchovné funkce rodiny, působit preventivně anebo poskytnout pomoc v případech, kdy je výchova dítěte ohrožena.⁸⁵

V této kapitole se zaměřuji na činnost organizací, které se určitým způsobem podílí na pomoci rodinám, dětem a mládeži, která se ocitla v nelehké životní situaci. Snaží se jim vytvořit podmínky pro jejich nový začátek, pomáhají při prevenci, stávají se jejich momentálním útočištěm. Ze všech různorodých institucí, které se věnují těmto případům, jsem zvolila pouze tři z nich, které bych vám ráda představila. Jsou to: Pedagogicko-psychologická poradna, Středisko výchovné péče, Probační a mediační služba ČR. K takovému výběru mě vedla především má zkušenost, neboť jsem s těmi to organizacemi při své praxi spolupracovala nejvíce.

5.1 Pedagogicko-psychologická poradna

Poskytuje odborné psychologické a speciálně pedagogické poradenské služby dětem, žákům, studentům, jejich rodičům a pedagogickým pracovníkům.

Jejich činnost je zaměřena na:

- poskytování psychologické, speciálně pedagogické a sociální diagnostiky, která je zaměřena na školní zralost, na zjištění příčin poruch učení, chování a dalších komplikací ve vývoji osobnosti, problémů ve výchově a vzdělávání dětí a mládeže
- pomoc s profesní orientací žáků

⁸⁵ VOCÍLKA, M. *Náplň středisek výchovné péče pro děti a mládež*. Praha: Tech-Market, 1996. s. 6.

- činnosti, které se zaměřují na rozvoj osobnosti, sebepoznávání
- rozvoj prosociálních forem chování
- prevenci školní neúspěšnosti
- nápravu poruch učení a chování
- řešení problémů ve výchově a vzdělávání
- poskytování konzultace, odborné informace pedagogickým pracovníkům při výchově a vzdělávání
- spolupráci s ostatními institucemi.⁸⁶

Společným posláním Pedagogicko-psychologické poradny a středisek výchovné péče je v poskytování psychologické, pedagogické, sociální péči dětem a mladistvým s vývojovými, výchovnými a školními problémy. Střediska svým specifickým zaměřením tak navazují na jejich činnost a doplňují tak komplexnost péče o klienty s poruchami chování.⁸⁷

Do poradny jsem nejčastěji doporučovala děti, které měly problémy ve škole. Většinou tyto děti nezvládaly učivo, zhoršil se jim prospěch a to pak vedlo k vyrušování až k nevhodnému chování při vyučování. Jako pozitivní věc pedagogicko-psychologické poradny vnímám to, že tyto instituce při diagnostice poruch učení podávají škole doporučení v přístupu k žákovi či realizují vrstevnické skupiny s dětmi s výchovnými problémy.

5.2 Středisko výchovné péče

„Střediska výchovné péče zajišťují preventivně-výchovnou péči pro děti, žáky a studenty s rizikem vzniku a vývoje poruch chování, přičemž poskytují svou intervenci také rodičům (zákonným zástupcům) nebo škole.“⁸⁸

⁸⁶ JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha:Themis, 2004. s. 285-286.

⁸⁷ VOCÍLKA, M. *Náplň středisek výchovné péče pro děti a mládež*. Praha: Tech-Market, 1996. s. 37-38.

⁸⁸ MSMT [online] 2013, Střediska výchovné péče. [cit. 2016-03-10].

Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strediska-vychovne-pece>.

Činnost středisek je zaměřena zejména na:

- poskytování ambulantní, celodenní a internátní péči
- poskytování všestranné preventivní výchovné péči a psychologickou pomoc dětem a mládeži s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji
- odstranění či zmírnění vzniklých poruch chování a negativních jevů dětí a mládeže, u kterých ještě nebyla nařízena ústavní výchova
- poskytují pomoc při integraci do společnosti⁸⁹

Střediska výchovné péče jsou součástí sítě školských zařízení preventivně výchovné péče a školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy. Střediska pomáhají v případech, kdy rodina výchovu zanedbává a zároveň jsou v ní závažnější problémy, které by musely být řešeny ústavní péčí. Střediska poskytují okamžitou pomoc v případech, které jsou naléhavé. Mezi tyto případy řadíme např. krizové situace, selhávání rodičovské role, útěky z domova apod. Tato zařízení zajišťují preventivní péči s cílem zabránit deformaci v rozvoji osobnosti dítěte, které je v negativním či nevyhovujícím prostředí. V rámci poradenské činnosti poskytují informace dětem, mladistvým a jejich rodinám, ale také širší veřejnosti, školám a pedagogům. Zařízení má v programu také péči o mladistvé, závislé na návykových látkách. Odborná práce středisek zahrnuje prvky sociálně pedagogické péče a terapie, které mají pomoci dítěti a jeho rodině při řešení náročných životních situací. Plní ve vztahu k rodině podpůrnou funkci, kdy rodiče zůstávají za výchovu i nadále plně zodpovědní. Hlavní předpoklad spolupráce je svobodné rozhodnutí klientů do střediska docházet a ochota spolupracovat.⁹⁰ U svých klientů jsem v těchto případech často narážela na problém, kdy po první konzultaci odmítli docházet do střediska s tím, že je to dobrovolné a nepovažují to tak za důležité.

Pro správnou funkci střediska je nezbytný kontakt s rodinou a školou. Pracují zde etopedové, psychologové, sociální pracovníci a odborní

⁸⁹ JEDLIČKA, R., KLÍMA P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 289.

⁹⁰ VOCÍLKA, M. *Náplň středisek výchovné péče pro děti a mládež*. Praha: Tech-Market, 1996. s. 17-19.

vychovatelé. Středisko spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry, s OSPODem, školami a dalšími zařízeními, které mají v kompetenci péči o děti a rodinu.⁹¹

Se střediskem výchovné péče jsem často úzce spolupracovala. Řada mých klientů využívala ambulantní péči anebo si zde plnila soudem nařízené výchovné opatření a docházeli do střediska na stanovený program.

5.3 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba (dále jen PMS) ČR představuje relativně novou instituci na poli trestní politiky. Její činnost vychází ze součinnosti trestního práva a sociální práce. PMS při své činnosti vychází zejména z principu restorativní justice. Jejími základními cíly činnosti jsou integrace pachatele, podpora poškozeného a ochrana společnosti.⁹²

V rámci zajišťování těchto úkolů, pracovníci působí v pěti základních agendách. Jedná se o agendy mediačních činností, probačních činností, obecně prospěšných prací, podmíněného propuštění s dohledem včetně domácího vězení a širokou agendu mladistvých.⁹³ V rámci této práce více přiblížím právě agendu mládeže, která úzce souvisí s činností kurátora pro děti a mládež.

Probační pracovník pracující s mladistvými a nezletilými zajišťuje výkon a kontrolu výchovných a trestních opatření. Dále je činný už při jejich předjednání než rozhodne státní zástupce či soud. Dále mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným nabízí spolupráci v rámci mediace, nabízí i vhodné programy pro mladistvé a jiná výchovná opatření, která lze se souhlasem mladistvého uložit. Cílem činností PMS v přípravném řízení

⁹¹ VOCÍLKA, M. *Náplň středisek výchovné péče pro děti a mládež*. Praha: Tech-Market, 1996. s. 26-27.

⁹² ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 14.

⁹³ ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 38.

a řízení před soudem je výchovné působení na mladistvého pachatele, aby se v budoucnu vyvaroval dalšího protiprávního jednání. Hlavním cílem v této oblasti je urovnání konfliktu, poskytnutí rychlé intervence, náhrady škody poškozenému a navrhnout další vhodná opatření. Samotné trestní řízení má mít na mladistvého výchovný vliv a nabízí tak příležitost k náhledu a ke změně chování. V přípravném řízení je spolupráce dobrovolná, ale k aktivitě provinilého je přihlíženo při rozhodování státního zástupce a soudu.⁹⁴ Hlavní náplní pracovníka v přípravném řízení a řízení před soudem:

- příprava podkladů, které zahrnují písemnou zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech, návrh na ukládaná opatření
- jednání s kurátory a pracovníky OSPOD, školami
- zprostředkování kontaktu na odbornou službu
- zprostředkování jednání s poškozenými
- jednání o náhradě škody
- přijednávání a volba vhodného opatření, jakými jsou např. výchovné opatření, probační program, společensky prospěšná činnost.

Svou činnost při vykonávacím řízení, kdy bylo uloženo opatření, se pracovník zaměřuje především na:

- dohlíží nad uloženými povinnostmi a omezeními, nad uloženými trestními opatřeními
- vypracovává zprávy o průběhu dohledu, kontroluje plnění uložených opatření
- zprostředkovává kontaktu na jiné odborné služby (psycholog, kontaktní centra, aj.)
- spolupracuje s rodinou a s dalšími subjekty, tak jako v přípravném řízení.⁹⁵

⁹⁴ ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 130-132.

⁹⁵ ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 130-132.

I přesto, že zaměření činnosti a kompetence PMS a kurátora pro děti a mládež jsou odlišné, mají neopomenutelný společný cíl a to snížit riziko trestné činnosti mládeže a preventivní působení. Domnívám se, že bez vzájemné spolupráce obou subjektů by nebyla práce tak efektivní. Při své práci jsem velmi často doporučovala spolupráci s PMS. Především v přípravném řízení před soudem, vždy však záleželo na klientovi, zda této nabídce spolupráce využije či nikoliv. S probačními pracovníky jsem úzce spolupracovala hlavně v případech, kdy byl klientům uložen dohled probačního úředníka.

Shrnutí kapitoly

Pro efektivní spolupráci s dětmi a mladistvými je důležité do problému aktivně zapojit rodinu nebo osoby, s nimiž dítě žije, které jej ovlivňují a podílejí se na utváření jeho osobnosti, názorů a životních postojů. V této kapitole úloha kurátora spočívá v doporučení či zprostředkování odborné služby. Kurátor může rodičům uložit dle § 12 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, povinnost využít pomoc odborného poradenského pracoviště na základě správního rozhodnutí. Této možnosti využívá v případě, pokud rodič nezajistil takovou pomoc svému dítěti, i přesto, že ji potřebuje, anebo pokud sám rodič není schopen řešit problémy spojené s výchovou.

V rámci své praxe jsem spolupracovala s řadou dalších důležitých institucí zabývajících se problematikou dětí a mládeže, kdy jsem využívala terapeutickou, psychologickou, psychiatrickou či zdravotnickou pomoc pro své klienty. Považuji za důležité tyto zařízení ve stručnosti zmínit. Dětská psychiatrie Bohnice a Motol, Dětské a dorostové detoxikační centrum Nemocnice Milosrdných sester, Diagnostické ústavy. Z nestátních organizací jsem využívala služeb centra pro rodinu Cestou necestou, Střep, organizaci Letní dům, Člověk v tísni a mnoho dalších.

PRAKTICKÁ ČÁST

„Výzkum znamená proces vytváření nových poznatků. Jedná se o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost, která je vedena snahou zodpovědět kladené výzkumné otázky a přispět k rozvoji daného oboru.“⁹⁶

Pro tuto část své práce jsem si vybrala kvantitativní metodu za použití techniky dotazníku. Hlavním cílem výzkumné části této práce je poukázat na sociálně patologické jevy, se kterými se při práci kurátor u svých klientů setkává a přiblížit tak jeho profesi. Dále pak zmapovat typy klientů, jejich problémy a možnosti řešení.

V praktické části práce nejprve popíši zvolenou metodu výzkumu, výběr respondentů a hlavní cíle výzkumu. Následně pomocí grafů zobrazím procentuálně výsledky svého šetření. V závěru se pokusím shrnout všechny získané poznatky a zodpovědět na stanovenou cílovou otázku.

Samotná práce by mohla posloužit jako inspirace kolegům kurátorům pro děti a mládež, kteří zde získají informace o tom, jaké sociálně patologické jevy se u dětí a mládeže nejčastěji vyskytují a mohou tak mít možnost zaměřit se na jejich případnou prevenci (např. návštěva škol v rámci přednášek, apod.). Dále získají informace o dalších organizacích, které pomáhají klientům a které využívají jiní sociální pracovníci a mohou si tak rozšířit svoji spolupráci s dalšími subjekty.

6 POUŽITÉ METODY VÝZKUMU

Výzkumné šetření je zpracováno formou kvantitativního výzkumu. *„Podstata kvantitativního výzkumu spočívá ve zkoumání vztahů mezi*

⁹⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. s. 26.

*proměnnými.*⁹⁷ Z metod, které kvantitativní výzkum zahrnuje, jsem použila metodu formou dotazníku, protože se mi pro daný účel jevila jako nejvhodnější z hlediska efektivity. *„Dotazník je určen výzkumnými otázkami a slouží ke sběru dat.”*⁹⁸

Vyplňování dotazníků proběhlo na Úřadech městských částí Prahy 1 - 22 v měsíci květnu roku 2016, během 30 dnů bez méj osobní účasti. V dotazníku je celkem 20 otázek. Použila jsem jak otázky otevřené, tak otázky uzavřené. Otázky jsem zaměřila na zjištění jak hlavního cíle, tak i dílčích cílů. Všem osobám, které jsem pro svůj výzkum oslovila, a kteří se zúčastnili, byla zajištěna anonymita. Celé znění mého dotazníku je uvedeno v příloze č. I.

Vybraná technika má své výhody i nevýhody. Výhodou dotazníku je především to, že respondent není ovlivňován osobou tazatele a samotný sběr je rychlý. Dotazník může poskytnout informace o velkém počtu jedinců. Na druhé straně velkou nevýhodou je jeho velmi nízká návratnost a oproti rozhovoru, dotazník nenabízí formu kontroly toho, zda respondent vyplnil dotazník sám, anebo zda jej nevyplnil někdo jiný.⁹⁹ Domnívám se, že jsem zvolila správnou metodu, pomocí níž jsem zajistila množství dat, které pomáhají v orientaci problematiky kurátora pro děti a mládež.

6.1 Výběr respondentů

Jako cílovou skupinu pro mé dotazníkové šetření jsem zvolila pracovníky OSPOD, konkrétně kurátory pro děti a mládež, pracující na úřadech městských částí hlavního města Prahy. Pro svůj výzkum jsem pomocí e-mailu oslovila celkem 22 městských částí a to konkrétně městské části Prahy 1 až 22. Celkem

⁹⁷ PUNCH, F. K.. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. s. 12.

⁹⁸ PUNCH, F. K.. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: portál, 2008. s. 46.

⁹⁹ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 141.

bylo tedy rozesláno 55 dotazníků kurátorům pro děti a mládež. Pomocí e-mailu se mi vrátilo 42 vyplněných dotazníků. Z toho vyplývá 76% návratnost.

6.2 Cíle

Hlavním cílem výzkumné části této práce je poukázat na sociálně patologické jevy, se kterými se při práci kurátor u svých klientů setkává a přiblížit tak jeho profesi. Dále pak zmapovat typy klientů, jejich problémy a možnosti řešení. Zároveň jsem sledovala dílčí cíle, které s hlavními úzce souvisejí:

1. Zjistit převažující klientelu kurátora pro děti a mládež.
2. Proč a jakým způsobem se nezletilí a mladiství dostávají do péče kurátora.
3. Zjistit s jakými subjekty kurátoři spolupracují.
4. Zjistit, které preventivní programy a výchovná opatření využívají kurátoři při své práci.

6.3 Hypotézy

K ověření jsem si stanovila hypotézy. *„Hypotéza je tvrzení o podstatě určité situace ve zkoumané oblasti. Jde o návrh, představu o vztahu mezi uvažovanými výzkumnými proměnnými. Tento návrh se výzkumem zamítá, nebo potvrzuje na základě empirické evidence (faktů, dokladů).“*¹⁰⁰

1. V evidenci kurátorů se vyskytují nezletilí častěji než mladiství.

¹⁰⁰ HENDL, J. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2015. s. 25.

2. Více klientů se do evidence dostane na základě podnětu od PČR než z oznámení ze školy.
3. U nezletilých dětí s poruchou chování se nejčastěji setkáváme se záškoláctvím, naopak u mladistvých s poruchou chování se nejčastěji objevuje alkohol a drogy.
4. Když kurátor spolupracuje s odbornými zařízeními, pak se zvyšuje možnost nápravy klienta.
5. V případech, kdy je potřeba u klienta uložit výchovná opatření, kurátoři více preferují odbornou poradenskou činnost než dohled.

7 VÝSLEDKY A VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Dotazník byl vyplněn celkem 42 respondenty, kterými byli kurátoři pro děti a mládež úřadu městských částí Prahy 1 až 22.

V následující tabulce uvádím počet respondentů strukturovaný podle pohlaví:

Tabulka č. 1 – Pohlaví respondentů

Pohlaví	Počet respondentů	Podíl respondentů na celkovém výzkumném souboru v %
Muž	3	7%
Žena	39	93%

Výsledek poukazuje na to, že na pozici kurátora pro děti a mládež pracuje více žen. Konkrétně se jedná o 93% žen a pouze 7% mužů. Ze své zkušenosti musím konstatovat, že i v době, kdy jsem působila jako kurátorka pro děti a mládež, nebyl na našem oddělení ani jeden mužský pracovník.

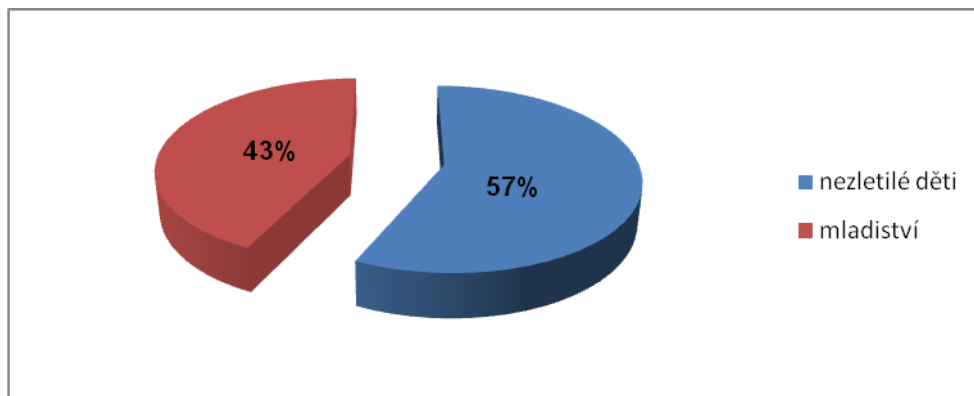
Otázka č. 2 v dotazníku se zaměřila na samotné působení respondenta jako kurátora pro děti a mládež, zajímala mě délka praxe na této pozici. Z tabulky níže je vidět, že nejvíce respondentů (45%) pracuje na této pozici do 5 let. 17% respondentů do 10 let a další výsledky délky praxe jsou vyrovnané.

Tabulka č. 2 – Délka praxe respondentů

Délka praxe	Počet respondentů	Podíl respondentů na celkovém výzkumném souboru v %
Do 1 roku	6	14%
Do 5 let	19	45%
Do 10 let	10	24%
10 let a více	7	17%

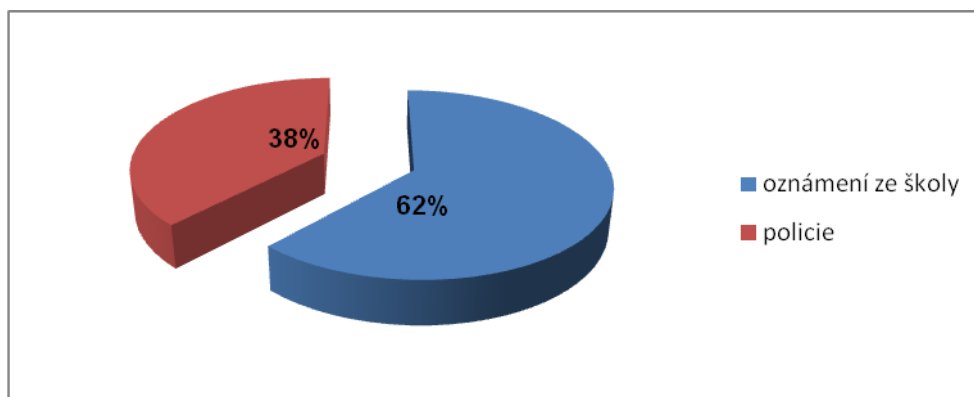
7.1 Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 3: Kdo ve Vaší evidenci převažuje?

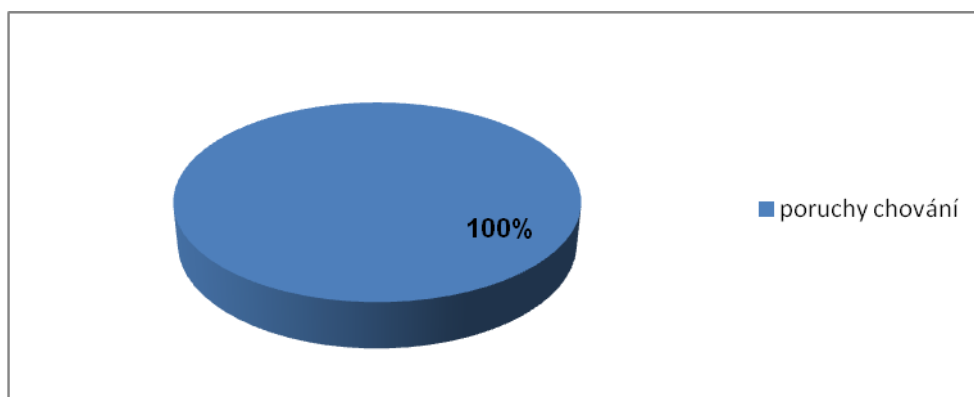
V této otázce jsem se zaměřila na zjištění složení klientely respondentů. Většina respondentů (57%) zodpověděla, že ve své evidenci vedou nezletilé děti a zbylých 43%, že se jedná o mladistvé.

Otázka č. 4: Jakým způsobem se k vám nejčastěji klienti dostávají?

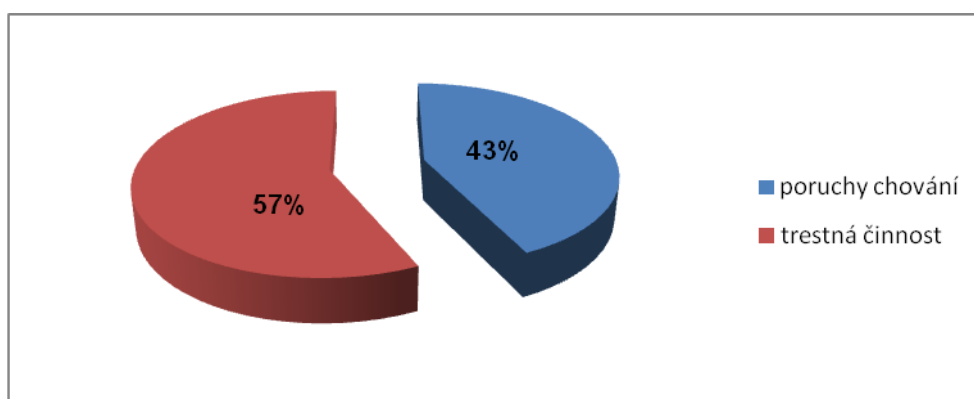
Nejčastější odpovědi respondentů (62%), jak je patrné z grafu, bylo oznámení ze školy. Dále pak 38% respondentů uvedlo, že obdrží hlášení od Policie ČR. V případě, kdyby měli respondenti možnost zaškrtnout více odpovědí, jistě by sem patřila i oznámení z nemocnice. Ze své praxe vím, že malá část klientů do kontaktu s kurátorem přicházely i po oznámení z nemocnice. Většinou se jednalo o případ otravy alkoholem. V porovnání s ostatními možnostmi se však jednalo o minimum oznámení. Další možnou variantu odpovědi, respondenti nevyužili, bylo oznámení od rodičů. Z vlastní zkušenosti mohu konstatovat, že takových případů jsem opravdu mnoho neměla. Většinou se v prvotní fázi rodiče obraceli na odborné zařízení anebo si nechtěli problémy přiznat a tak jsme se sekali až na základě jiného oznámení.

Otázka č. 5: S jakou problematikou se nejvíce setkáváte při Vaší práci s nezletilými dětmi?

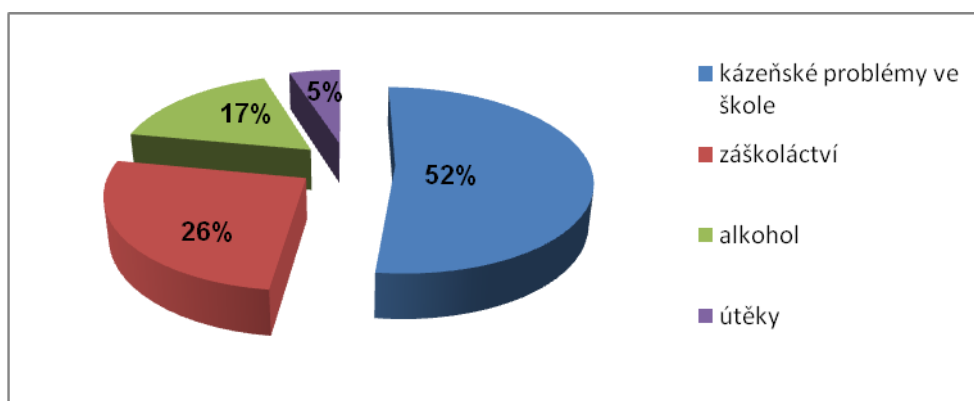
Vyhodnocení odpovědí u této otázky bylo jednoznačné. 100% respondentů odpovědělo, že se u nezletilých potýkají ve své agendě s problematikou poruch chování. Ani jeden respondent nezvolil druhou možnost a to trestnou činnost.

Otázka č. 6: S jakou problematikou se nejvíce setkáváte při Vaší práci u mladistvých?

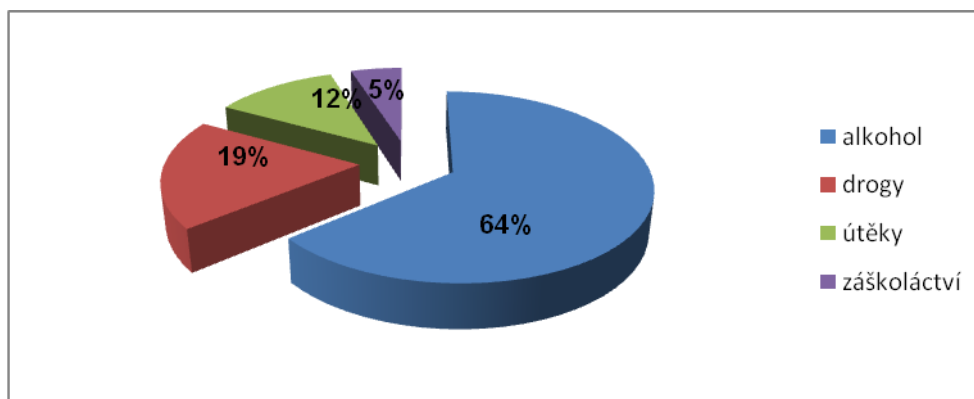
Z výsledků je zřejmé, že u mladistvých převládá trestná činnost nad poruchami chování. Celkem 57% respondentů uvedlo, že u mladistvých řeší problémy spojené s trestnou činností a 43% respondentů řeší u mladistvých poruchy chování. Výsledek je zajímavý, u mladistvých se dalo předpokládat, že trestná činnost bude mít mnohem větší procentuální převahu. Na druhou stranu u mladistvých, vzhledem k věku jsem řešila hodně případů požívání alkoholu a návykových látek.

Otázka č. 7: Jaké poruchy chování se nejčastěji objevují u nezletilých dětí?

Z výsledků vyplývá, že nejčastější výchovné problémy u nezletilých, které řeší celkem 52% respondentů jsou kázeňské problémy ve škole. Záškoláctví řeší 26% respondentů, alkohol 17% respondentů a 5% respondentů uvedlo útěky.

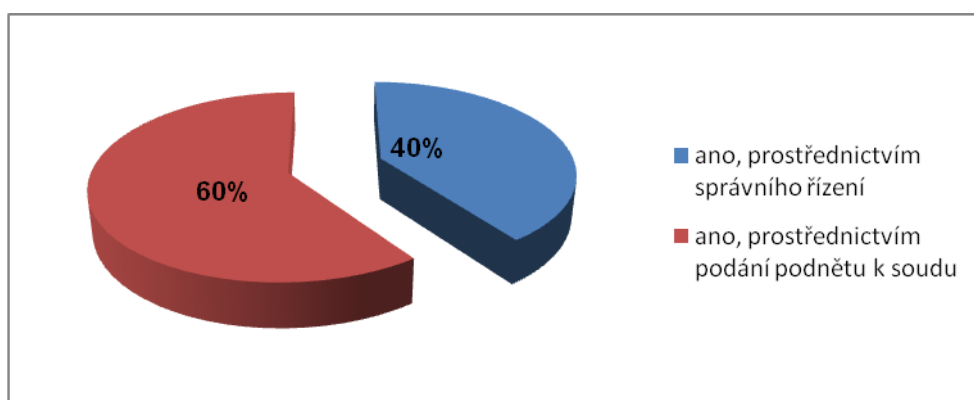
Otázka č. 8: Jaké poruchy chování se nejčastěji objevují u mladistvých?

Převaha respondentů (64%) odpověděla, že nejčastějším problémem u mladistvých je alkohol. Bohužel se snižuje hranice, kdy dítě přijde do kontaktu právě s alkoholem. Důvodů může být mnoho: experimentováním, zapadnutí do party, snadnou dostupností v obchodech či na diskotékách nebo špatným psychickým stavem dítěte, kdy tímto způsobem řeší své potíže, nezájem rodiny, aj.

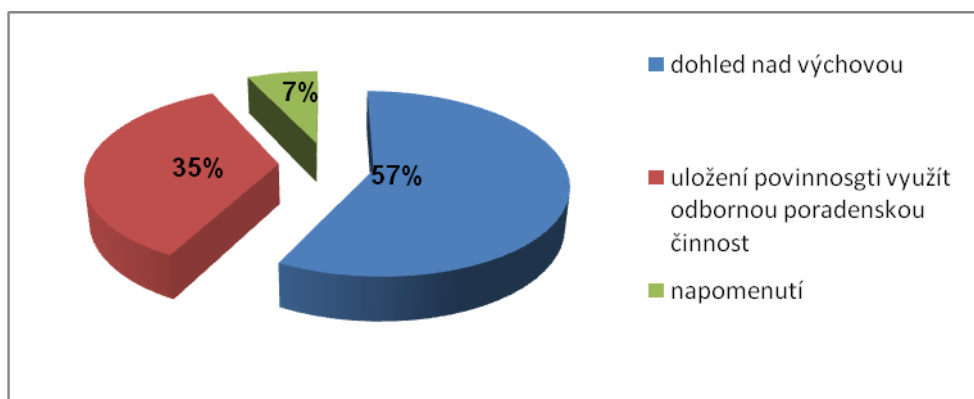
Dalších 19% respondentů uvedlo jako nejčastější problém drogy. Dalších 12% respondentů řeší převážně útěky a zbylých 5% záškoláctví.

Otázka č. 9: Využíváte ukládání výchovných opatření dle zákona při řešení poruch chování u nezletilých a mladistvých klientů?

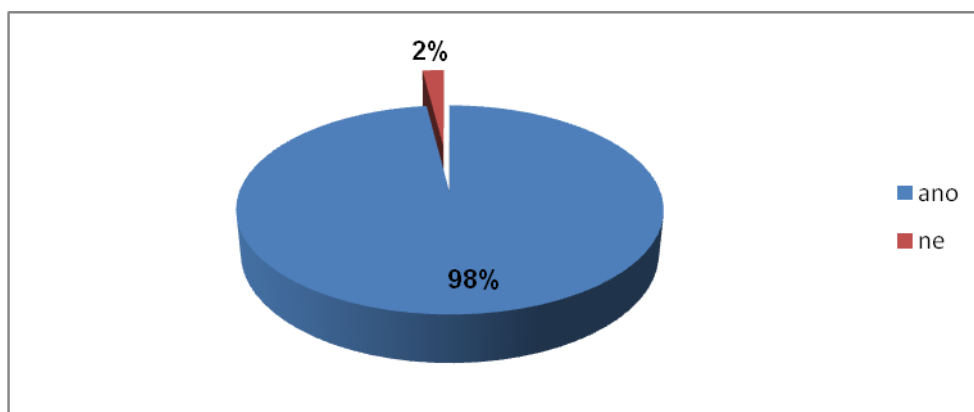
Při vyhodnocení otázky jsem zjistila, jakým způsobem respondenti postupují při ukládání výchovných opatření. 60% respondentů podává podnět na zahájení řízení o nařízení výchovného opatření k soudu. Naopak 40% respondentů využívá uložení výchovného opatření přes správní řízení. Po novele zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí je na tento postup kladen důraz. Ze své zkušenosti však vím, že uložená výchovná opatření přes správní řízení neměla pro klienty takovou váhu, jako když o nich rozhodoval soud.

Otázka č. 10: Které z výchovných opatření používáte nejčastěji?

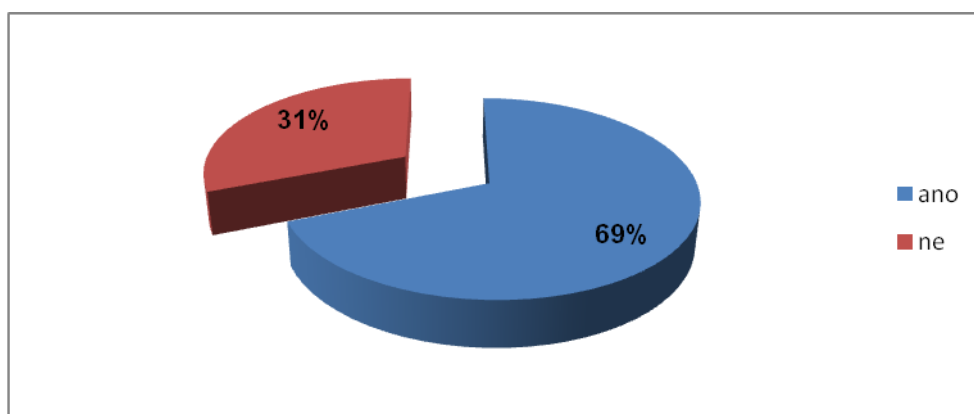
Zjistila jsem, že nejvíce (57%) respondentů navrhuje svým klientům dohled nad výchovou, 35% respondentů volí uložení odborné poradenské činnosti a 7% respondentů využívá napomenutí.

Otázka č. 11: Podáváte podnět na nařízení ústavní výchovy, pokud uložená výchovná opatření neplní svůj účel?

V této otázce většina respondentů, 98% podává podnět na nařízení ústavní výchovy, v případě selhání předešlých výchovných opatření. Zbylá 2% respondentů jej nepodává.

Otázka č. 12: Je viditelná náprava u klienta za použití uložených výchovných opatření?

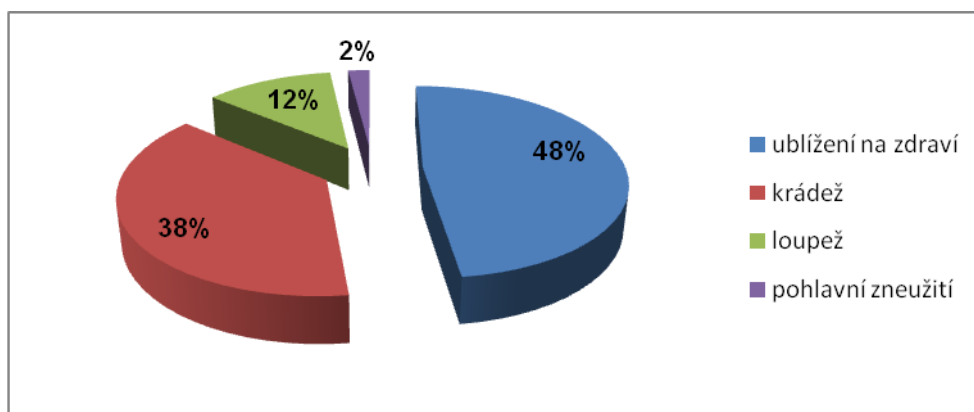

V této otázce mi šlo o obecné zjištění, zda respondenti vnímají uložená výchovná opatření za významné a vedoucí k nápravě klienta.

69% respondentů považuje uložení výchovných opatření za efektivní

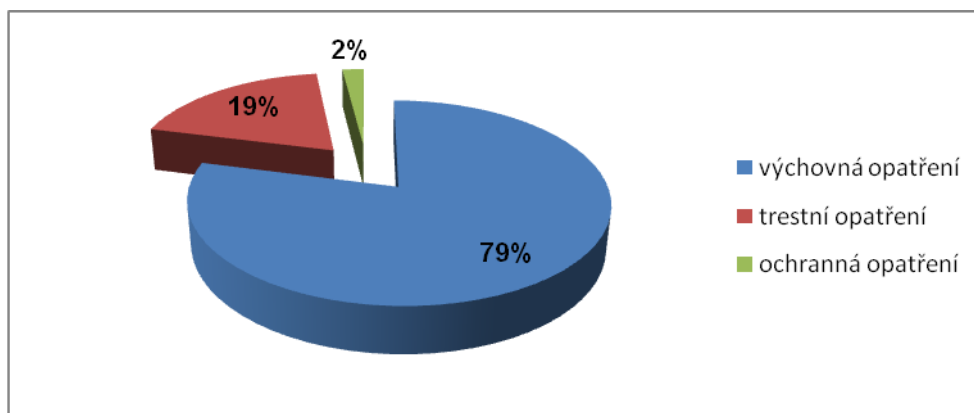
a dochází tak k nápravě klienta. Na druhou stranu 31% respondentů uvedlo, že náprava není žádná.

Otázka č. 13: Která trestní činnost u klientů převažuje?

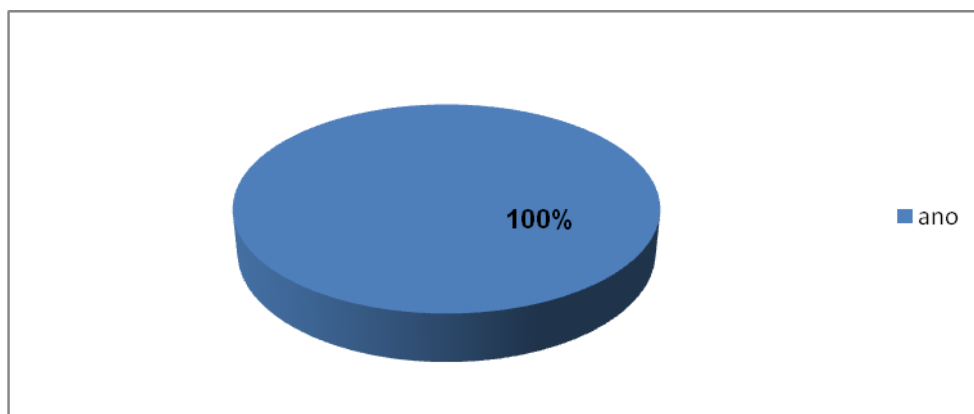
Tato otázka obecně poukazuje na skutečnost, která trestní činnost v evidenci respondentů u klientů převládá. Při vyhodnocení jsem došla k výsledku, že 48% respondentů uvedlo krádež, 38% uvedlo ublížení na zdraví a 12% respondentů uvedlo loupež. Pouze 2% (1 respondent) uvedl pohlavní zneužití. I já jsem měla pár případů, kdy jsem u svých klientů řešila pohlavní styk s osobou mladší 15 let.

Otázka č. 14: Které opatření jsou soudem nejčastěji ukládána?

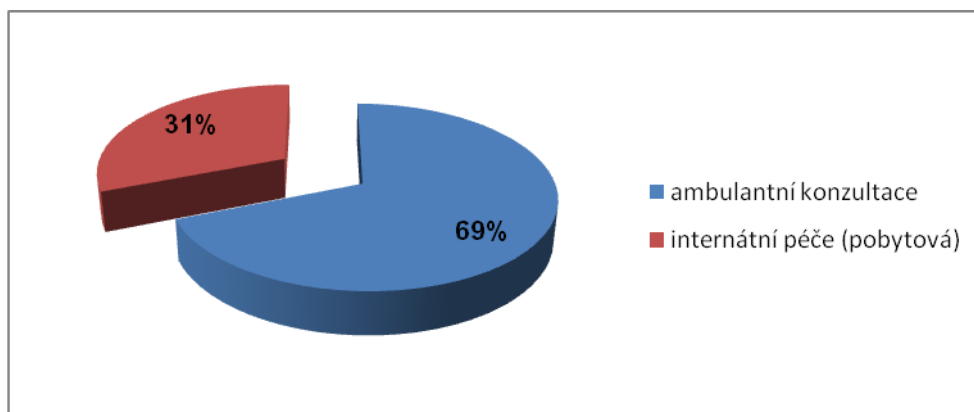
Většina respondentů (79%) zodpovědělo, že výchovná opatření, 19% respondentů uvedlo trestní opatření a 2% ochranná opatření.

Otázka č. 15: Využíváte služeb střediska výchovné péče?

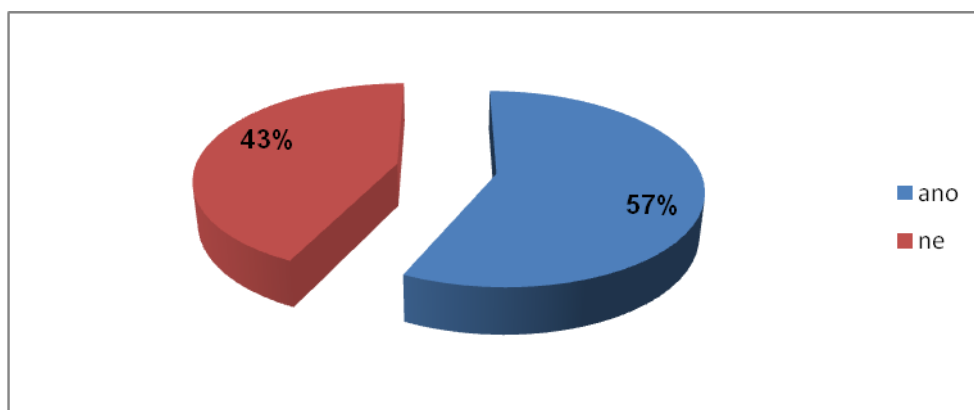
Za pomoci této otázky jsem zjišťovala, zda respondenti využívají služby střediska výchovné péče. Zde se všichni respondenti shodli a 100% respondentů nabízených služeb využívá.

Otázka č. 16: Které z možností pomoci střediska výchovné péče využíváte nejčastěji?

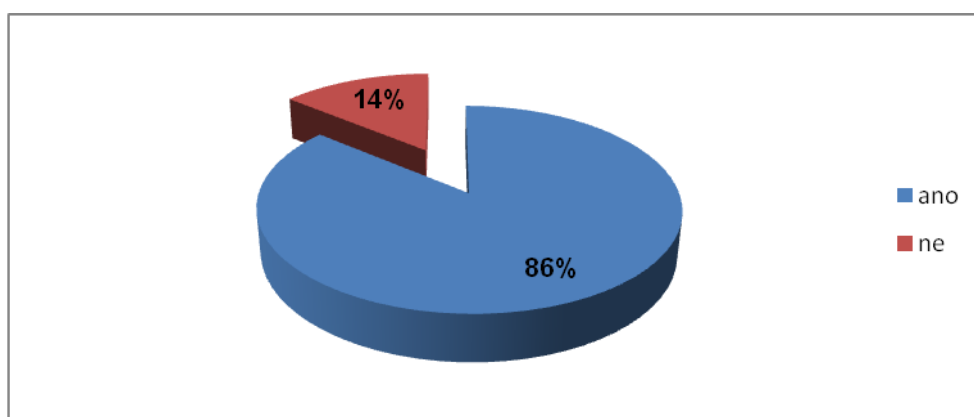
V této otázce jsem se zaměřila na konkrétní služby, které středisko poskytuje a pomocí ní vyplynulo, jaké služby respondenti při práci využívají. Nejčastěji respondenti uvedli, že využívají ambulantní konzultace (69%) a 31% uvedlo internátní péči.

Otázka č. 17: Využíváte pedagogicko-psychologické poradny?

Celkem 57% respondentů (24 dotázaných) ji využívá a 43% (18 dotázaných) respondentů této služby nevyužívá vůbec. Výsledkem jsem byla překvapena. Nečekala jsem, že někteří pracovníci při své práci nevyužívají služeb, které poradna nabízí. Domnívám se, že prevence za pomoci takovýchto institucí je daleko účinnější než často uložené výchovné opatření, které jsem rozebírala v otázce č. 10.

Otázka č. 18. Využíváte jinou odbornou pomoc při řešení klientova problému? Pokud ano, jmenujte jakou.

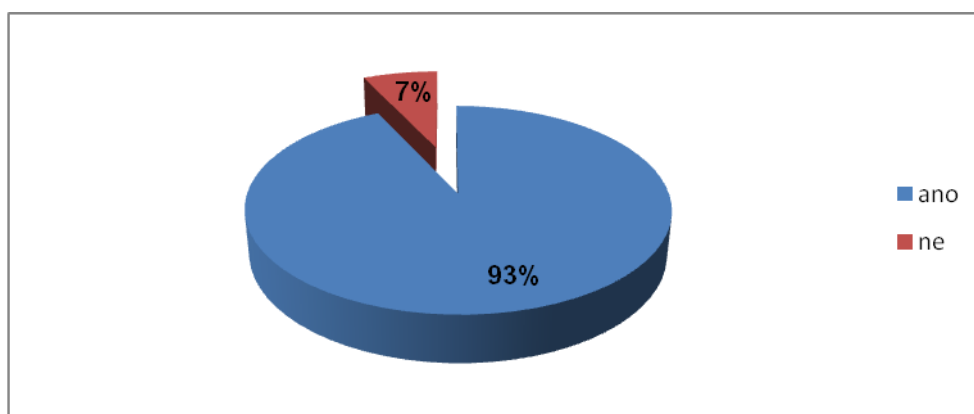

Celkově 86% respondentů se při své práci s dětmi a mládeží obrací na odbornou pomoc. Ve většině odpovědí se jednalo o terapeutické, psychologické, psychiatrické služby a zdravotnická zařízení. Respondenti uváděli tyto odborná zařízení: Denní stacionář pro adolescenty, Psychiatrická klinika 1. lékařské fakulty v Praze, Psychiatrická nemocnice Bohnice, Psychiatrická oddělení Motol, Detoxikační oddělení pro děti a adolescenty Nemocnice sv. Karla Boromejského, Diagnostické ústavy v Praze, adiktologická ambulance, Probační a mediační služba ČR, Centrum pro rodinu Cestou necestou.

Z odpovědí vyplynulo, že i v řadě případů klienty pracovníci motivují ke spolupráci s organizacemi, které nabízejí volnočasové aktivity a doučování

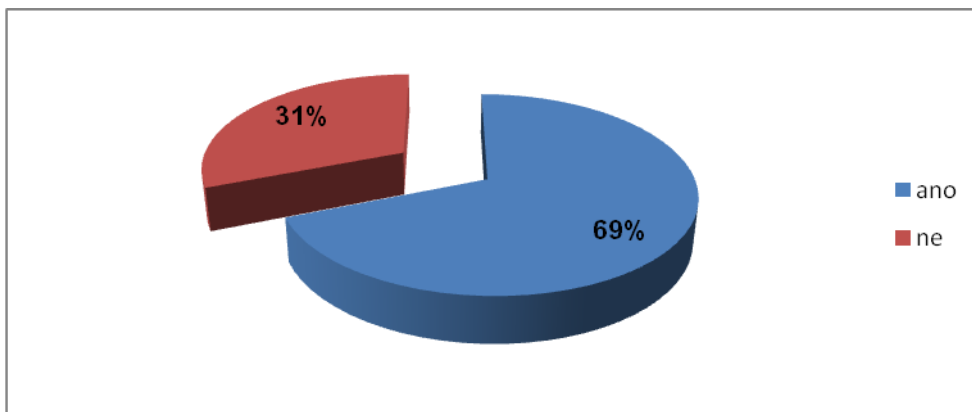
pro děti. Jednalo se především o nízkoprahová zařízení. Několikrát byl zmíněn projekt Kámoš, který realizuje organizace Barevný svět dětí.

Otázka č. 19. Přináší poskytnutá odborná pomoc klientovi nápravu?

Celkových 93% respondentů považuje odbornou pomoc pro klienty za účinnou a vidí díky ní viditelné změny v chování a jednání u svých klientů. Pouze 3% respondentů považuje odbornou pomoc za bezpředmětnou. Ze své praxe se sama přikláním k většině respondentů. Pomoc, kterou poskytují odborná zařízení, hraje při pomoci našim klientům významnou roli.

**Otázka č. 20. Využíváte při své práci nabídky preventivních programů?
Pokud ano, jmenujte jaké?**

Většina respondentů (69%) při práci využívá preventivní programy. Při vyhodnocení mě překvapilo, že 31% respondentů této nabídky nevyužívá, přitom prevence může snížit riziko sociálně patologického chování u dětí a mládeže. Pouze jeden respondent uvedl, že vykonává přednášky v rámci základních škol. Další z dotázaných respondentů uvedli program Cesta hrdiny (organizace Neposedá), Uncle (skupinový sociálně terapeutický program pro děti a mládež, PREV Centrum), Pilot (poradenské a terapeutické služby dětem a dospívajícím, organizace Prostor plus). Dále byly uvedeny organizace Lata, Proxima Sociale, poskytující preventivní programy pro děti a mládež.

7.2 Ověření hypotéz

Hypotéza č. 1

„V evidenci kurátorů se vyskytují nezletilí častěji než mladiství.“ Tato hypotéza se potvrdila. Převážná část respondentů zodpověděla, že evidují více nezletilých dětí než mladistvých. Celkem se jednalo o 57% dotázaných.

Hypotéza č. 2

„Více klientů se do evidence dostane na základě podnětu od PČR než z oznámení ze školy.“ Tento předpoklad se nepotvrdil. Výsledek výzkumu poukázal na to, že většina klientů se ke kurátorům dostává na základě oznámení ze školy, celkem se jednalo o 62% respondentů.

Hypotéza č. 3

„U nezletilých dětí s poruchou chování se nejčastěji setkáváme se záškoláctvím, naopak u mladistvých s poruchou chování se nejčastěji objevuje alkohol a drogy.“ Z výsledků výzkumu vyšlo najevo, že nejčastějším problémem u nezletilých dětí jsou kázeňské problémy. Záškoláctví se objevilo na druhém místě. Zde se předpoklad nepotvrdil. Naopak u mladistvých se předpoklad potvrdil a alkohol řeší 64% respondentů a na druhém místě skončily drogy (19%).

Hypotéza č. 4

„Když kurátor spolupracuje s odbornými zařízeními, pak se zvyšuje možnost nápravy klienta.“ 93% respondentů skutečně potvrdilo, že poskytovaná odborná pomoc klientům přináší opravdu viditelnou změnu v chování. Zde se tedy předpoklad potvrdil.

Hypotéza č. 5

„V případech, kdy je potřeba u klienta uložit výchovná opatření, kurátoři více preferují odbornou poradenskou činnost než dohled.“

Zde přinesl výzkum pro mě překvapující výsledek. Respondenti preferují výchovné opatření formou dohledu nad výchovou. Já se přikláním k názoru, že prevence za pomoci odborného zařízení může eliminovat rizika a zároveň působit preventivně. Ukládané opatření ve formě dohledu nad výchovou neplní podle mého názoru zcela svůj účel. Toto opatření spočívá v pravidelné kontrole

dítěte v rodině, zjišťování informací o plnění školních povinností a pohovorů s dítětem. Tyto informace jsou pak předkládány soudu na jeho vyžádání a to jednou za půl roku. Pracovník vzhledem k počtu svých případů nemá možnost se tak dítěti intenzivně věnovat a tím toto opatření ztrácí daný význam. V tomto případě se předpoklad nepotvrdil.

8 SHRnutí PRAKTICKÉ ČÁSTI

Ve svém strukturovaném dotazníku jsem položila celkem 20 otázek vybraným respondentům a ze zjištěných výsledků mohu říci, že se respondenti při své práci setkávají s řadou sociálně patologických jevů. Poruchy chování, které respondenti při práci s nezletilými dětmi uváděli jednoznačně, jasně poukázali na problematiku dnešních nezletilých dětí: kázeňské problémy ve škole, záškoláctví, alkohol a útěky. Bohužel problematika alkoholu byla hned na třetím místě v celkovém přehledu poruch chování. Sama jsem při své práci kurátora velmi často řešila požívání alkoholu, kdy častokrát i první kontakt s ním skončil otravou v nemocnici. U skupiny mladistvých se výsledky lišily pořadím. Na prvním místě byl alkohol (64%), poté drogy, útěky a záškoláctví.

První a druhá otázka výzkumu se zaměřila na základní údaje o respondentech jako je pohlaví a délka praxe. Z odpovědí vyplynula převaha pracovníků ženského pohlaví. V otázce délky praxe na pozici kurátora byly odpovědi různé. Nejvíce respondentů má praxi do pěti let - jednalo se o 19 respondentů (45%), dalších deset respondentů (24%) má praxi do deseti let a následující odpovědi byly dost vyrovnané. Deset a více let má sedm respondentů (17%) a do jednoho roku má celkem šest respondentů (14%).

Třetí otázka hledala odpověď na to, kdo v evidenci respondentů převažuje. Předpokládala jsem, že se bude jednat o nezletilé, vzhledem k tomu, že se snižuje hranice, kdy se začínají objevovat výchovné problémy, často ve škole. Nezletilé děti převažují v evidenci u 57% respondentů a zbylých 43% řeší převážně mladistvé.

Dále výsledek výzkumu poukázal na to, že většina klientů do péče kurátora přichází přes oznámení ze školy, a nebo na základě hlášení od Policii ČR.

Zajímavé odpovědi přinesly otázky na ukládaná opatření. Kdy 60% respondentů podává podnět k soudu na uložení výchovného opatření. Nejvíce

je navrhován dohled nad výchovou (57% respondentů), následuje ukládání povinnosti využít odbornou poradenskou činnost (36%) a zbylá část navrhuje napomenutí (7%). Osobně dohled nepovažuji za plně efektivní opatření. Jak už jsem v této práci zmínila, určitě má svůj význam, ale ze své zkušenosti vím, že pracovník nemá takový prostor pro práci s rodinou. Proto sama za sebe pokládám za důležité, aby pracovník využíval i služeb dalších zařízení, které v této oblasti působí. Domnívám se, že pomoc je tak mnohem rychlejší a efektivnější.

V další položené otázce se od respondentů dovíme, že 40% z nich ukládá výchovná opatření přes správní řízení. Na jednu stranu je pozitivní, že se s každým takovýmto případem nezahluje soud. Na druhou stranu si myslím a ze své praxe vím, že řada klientů správní řízení nebere vážně, naproti tomu u soudu je tomu jinak. Ten je klienty stále vnímán jako důrazný prostředek.

Celkových 98% respondentů podává podnět na nařízení ústavní výchovy, v případech kdy veškerá výchovná opatření selhala.

Další odpovědi respondentů vedly ke zjištění, že 69% dotázaných považuje výchovná opatření za účinná, protože v jejich případech přinesly viditelnou nápravu. Naopak 31% respondentů je nepovažuje za nápomocná ke změně.

V dotazníku jsem se zaměřila i na trestnou činnost. Výsledky poukázaly na to, že trestnou činnost řeší 57% respondentů u mladistvých, kdy respondenti uváděli jako nejčastější trestnou činnost ublížení na zdraví, krádež, loupež a jeden z respondentů pak uvedl pohlavní zneužití.

Další otázky byly zaměřeny na zjištění, s jakými subjekty kurátoři spolupracují a zda využívají nabídky preventivních programů. Plných 100% respondentů využívá služeb střediska výchovné péče, kdy převažují ambulantní konzultace (69%). Dále pak 57% respondentů využívá služeb pedagogicko-psychologické poradny.

Vysoký počet respondentů, celkem 93%, hodnotí využívanou odbornou pomoc jako přínosnou pro pomoc klientům. Řada respondentů využívá širokou škálu služeb a odborných zařízení. Většina respondentů se v této otázce shodovala a nejčastěji byly uváděny tato zařízení: Denní stacionář pro adolescenty, Psychiatrická klinika 1 lékařská fakulta v Praze, Psychiatrická nemocnice Bohnice, Psychiatrická oddělení Motol, Detoxikační oddělení pro děti a adolescenty Nemocnice sv. Karla Boromejského, Diagnostické ústavy v Praze, adiktologická ambulance, Probační a mediační služba ČR, Centrum pro rodinu Cestou necestou, Cesta hrdiny (organizace Neposeda), Uncle (skupinový sociálně terapeutický program pro děti a mládež, PREV Centrum), Pilot (poradenské a terapeutické služby dětem a dospívajícím, organizace Prostor plus).

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se věnovala tématu sociálně patologické jevy u dětí a mladistvých, ke kterým mám z hlediska své profese kurátora velmi blízko.

Hlavním cílem této práce bylo poukázat na sociálně patologické jevy, se kterými se při práci kurátor u svých klientů setkává a přiblížit tak jeho profesi. Pro naplnění tohoto cíle bylo nejdříve nutné, abych v první části práce vymezila teoretický rámec této problematiky. Z tohoto důvodu, jsem se snažila více přiblížit jednotlivé poruchy chování, se kterými kurátor pro děti a mládež přichází u svých klientů do styku. Dále jsem popsala konkrétní náplň práce kurátora a jeho klientelu. V těchto kapitolách jsem okrajově zmínila legislativu, bez které se kurátor při své práci neobejde. Snažila jsem se také přiblížit metody sociální práce, které v rámci práce s klientem kurátor využívá. Věnovala jsem se i tématu delikvence dětí a mládeže, trestní odpovědnosti a ukládaným opatřením, které může kurátor u soudu navrhnout. Poslední kapitola teoretické části je věnována subjektům, se kterými kurátor spolupracuje při řešení svých případů. Těchto subjektů je celá řada, pro názornost jsem vybrala pouze tři z nich, se kterými jsem nejvíce sama spolupracovala. Uvedený teoretický základ jsem ve vlastním výzkumu využila jako podklad pro vytvoření dotazníku. Jehož hlavním cílem je poukázat na sociálně patologické jevy, se kterými se při práci kurátor u svých klientů setkává a přiblížit tak jeho profesi. Dále pak zmapovat typy klientů, jejich problémy a možnosti řešení. Zároveň jsem sledovala dílčí cíle, které s hlavními úzce souvisejí. Zajímala mne převažující klientela kurátorů, proč a jakým způsobem se nezletilí a mladiství dostávají do jeho péče, jakých výchovných opatření kurátoři využívají a zda spolupracují s odbornými zařízeními.

Z výzkumu vyplynulo, že nejčastěji se kurátor setkává s těmito sociálně patologickými jevy: U nezletilých dětí jsou to poruchy chování. Zde se jednalo o jednoznačnou odpověď všech dotázaných kurátorů. Ani jeden pracovník nezvolil druhou odpověď – trestnou činnost. Konkrétně se jednalo o kázeňské problémy ve škole, záškoláctví, na třetím místě byl nejčastěji uváděn alkohol, a na posledním místě byly útoky klientů. U mladistvých převažovala trestná činnost (57% respondentů), kdy nejčastější odpověď bylo ublížení na zdraví. Vysoké procento je ve výsledku nejčastějších poruch chování u mladistvých. Celých 64% mladistvých má problémy s alkoholem. Druhou nejpočetnější skupinou jsou drogy v 19%, na dalším místě jsou útoky (12%), záškoláctví patří s celkovými 5% na závěr přehledu. Z jednotlivých výsledků výzkumu vyplynula následující zjištění u dílčích cílů.

- *Převažující klientela:* výsledných 57% ukázalo, že převažující klientelou kurátorů jsou nezletilé děti.
- Do evidence se klienti dostávají především z oznámení škol (62%), druhým nejčastějším případem je pak hlášení kurátorům od Policie ČR.
- *Která výchovná opatření nejvíce kurátoři při práci využívají:* nejčastěji zastoupenou odpovědí byl dohled nad výchovou, na druhém místě bylo uložení povinnosti využít odbornou poradenskou činnost.
- *Spolupráce a využívání preventivních programů:* 86% respondentů se při své práci s dětmi a mládeží obrací na odbornou pomoc. 100% dotázaných uvádí středisko výchovné péče. Ve většině odpovědí se jednalo o terapeutické, psychologické, psychiatrické služby a zdravotnická zařízení. 69% respondentů při práci využívá preventivní programy (Např. Cesta hrdiny (organizace Neposedá), Uncle (skupinový sociálně terapeutický program pro děti a mládež, PREV Centrum), Pilot (poradenské a terapeutické služby dětem a dospívajícím, organizace Prostor plus).

Zjištěné výsledky výzkumu naznačují, že prevenci by měla být věnována

mnohem větší pozornost, vzhledem k tomu, že se čím dál mladší děti potýkají s alkoholem či výchovnými problémy. Důležitou roli zde hraje rodina, která má pro vývoj dítěte zásadní význam, představuje domov, dává dítěti jistotu, stabilitu a bezpečí. Na druhou stranu i samy děti jsou našimi velkými učiteli. Není důležité kolik materiálních věcí dítě vlastní, ale kolik času s ním trávíme. Děti přebírají vzorce od svých rodičů, a pokud je budou nadále přijímat od pracovně frustrovaných, na alkoholu či drogách závislých rodičů, bude stále složité odvyknout jim od těchto nesprávných návyků a začlenit je bez problému do normální společnosti. Dalším faktorem je snadná dostupnost alkoholu a jiných návykových látek, která vede k tomu, že roste i počet dětí s různými problémy či poruchami v chování. Média, sociální sítě, internet, vrstevníci to vše ovlivňuje osobnost dítěte. Důležité je vnímat dítě jako rovnocenného partnera a také tak k němu přistupovat, dítě se pak nemusí cítit poníženo a svou frustraci řešit v závislostech na různých návykových látkách či např. šikanováním svých vrstevníků.

Věřím, že se mi touto diplomovou prací podařilo více přiblížit práci kurátora pro děti a mládež, poukázat na to s jakou klientelou pracuje a s jakými sociálně patologickými jevy se u ní při své práci může setkat a zodpovědět tak cíle této práce. Tato diplomová práce by tak mohla posloužit jako pomůcka pro veřejnost zajímající se o danou problematiku nebo pro začínajícího pracovníka, který se pro práci kurátora rozhodl. Výsledek praktického výzkumu naznačuje, které patologické jevy se nejvíce u nezletilých a mladistvých vyskytují, a proto by se budoucí pracovníci mohli zaměřit na jejich prevenci.

DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Za dobu mého působení na pozici kurátora jsem se setkala s mnoha případy, které mi pomohly hlouběji proniknout do dané problematiky. Domnívám se, že by se měla změnit řada věcí, která by tak z mého pohledu mohla pracovníkům pomoci případně ulehčit jejich práci. Jako nejdůležitější vnímám administrativu, kterou je pracovník neúměrně zatížen. Mnohdy převažuje administrativní činnost nad sociální prací, zejména bych preferovala více terénní práce s rodinou. Vyzorovala jsem, že pokud s rodinou trávím více času, situace se viditelně zlepšuje o poznání dříve, než v případech, kdy naše vztahy byly z důvodu nedostatku času a prostoru, spíše formální.

Pracovníci jsou zároveň přetíženi velkým počtem případů, které musí řešit. Za podstatné vnímám také spolupráci mezi institucemi, pak je pomoc klientům mnohem rychlejší a efektivnější. Tuto domněnku potvrzuje také výsledek mého výzkumu. Důležitá je dobrá spolupráce s policií, soudy, zařízeními pro děti a mladistvé a dalšími odborníky, které se zaměřují právě na tuto cílovou skupinu.

Osobně vidím úskalí ve spolupráci se školami. Opakovaně jsem se setkávala s problémy, kdy škola přesně neví, kdy se na nás obracet. Stávalo se, že škola na nás delegovala své povinnosti a hlásila sebemenší problém. Často se to týkalo neomluvených hodin. Oproti tomu pak byly případy, kdy škola pro změnu nehlásila nic a nechala dojít případ až na hranici únosnosti. Zde by pomohlo pravidelné osobní setkávání a vyjasnění kompetencí. Za přínosné vidím i pořádání preventivních přednášek na školách.

Důležitou roli hraje i samotná osobnost pracovníka, jeho vztah k práci a ke klientům. Pracovník, který je vyhořelý a klienty vnímá jako přítěž, rodině příliš nepomůže. Kurátor by měl být empatický, práci vykonávat s chutí, zajímat se o problematiku, vzdělávat se, využívat spolupráci s odborníky. Zároveň považuji za důležité poskytnout pracovníkovi odbornou podporu v rámci pravidelné supervize.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARDITI, A.,J. *Family problems: Stress, Risk, and Resilience*. Malden: John Wiley & sons, 2015. 400 s. ISBN 978-1-118-34828-4.

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.

ČERNA, A. a kol. *Kyberšikana průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 152 s. ISBN 978-80-247-4577-0.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

HANSON, G., VENTURELLI, J. a FLECKENSTEIN, A.,E. *Drugs and society*. Burlington: Jones & Bartlett Publishers, 2015. 635 s. ISBN 978-1-284-03637-4.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

HENDL, J. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 5. vyd. Praha: Portál, 2015. 736 s. ISBN 978-80-262-0981-2.

JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5.

MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.

MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-226-2.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše dítě*. Praha: Sportpropag,a.s., 1992. 144 s.

PÉMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

PUNCH, F. K.. *Základy kvantitativního šetření*. 1. vyd. Praha: portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-381-9.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.

SOBOTKOVÁ,N.V. a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014. 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.

ŠTERN, P. a kol. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-503-2.

ÚZ- Rodinné právo. Ostrava: Sagit, 2015. 191 s. ISBN 978-80-7488-128-2

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁLKOVÁ, H. KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

VOCÍLKA, M. *Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež*. 2. vyd. Praha: Tech-Market, 1996. 108 s. ISBN 80-902134-5-6.

JINÉ ZDROJE

Seznam elektronických zdrojů

MPSV. Sociálně-právní ochrana dětí. [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>.

MSMT. Střediska výchovné péče. [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strediska-vychovne-pece>.

MVČR. Hodnocení péče o ohrožené děti. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-systemu-pece-o-ohrozene-deti.aspx>

PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů §17 odst. 1). [online]. [cit. 2016-02-25]. Dostupné na: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=1&idBiblio=55745&recShow=16&nr=218~2F2003&rpp=15#parCnt>.

ČESKO. Zákon č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. 2016-03-15]. Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. I. Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Adéla Kolářová a jsem studentkou 2. ročníku oboru sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Touto cestou bych Vás chtěla požádat o vyplnění následujícího dotazníku, který je podkladem pro vypracování mé diplomové práce, která má název: „Sociálně patologické jevy u dětí a mladistvých z pohledu kurátora.“ Cílem této práce je poukázat na sociálně patologické jevy, se kterými se při práci kurátor u svých klientů setkává a přiblížit tak jeho profesi. Dále pak zmapovat typy klientů, jejich problémy a možnosti řešení.

Dotazník bude použit pouze pro potřeby napsání této práce. U dotazníku bude zachována anonymita respondentů.

Pokud u otázek není uvedeno jinak, zaškrtněte prosím jen jednu variantu. Vyplněný dotazník, prosím zašlete zpět na moji emailovou adresu KolarovaAdela@seznam.cz, nejpozději do 15.5.2016.

Předem děkuji za Váš čas a spolupráci.

1. Uveďte Vaše pohlaví.
 - a) muž
 - b) žena

2. Jak dlouho pracujete na pozici kurátora pro děti a mládež?
 - a) do 1 roku
 - b) do 5 let
 - c) do 10 let
 - d) 10 let a více

3. Kdo ve vaší evidenci převažuje?
 - a) nezletilé děti
 - b) mladiství

4. Jakým způsobem se k vám klienti nejčastěji dostávají?
 - a) oznámení ze školy
 - b) policie
 - c) nemocnice
 - d) rodiče
 - e) Jiné:

5. S jakou problematikou se nejvíce setkáváte při Vaší práci s nezletilými dětmi?
 - a) poruchy chování
 - b) trestná činnost

6. S jakou problematikou se nejvíce setkáváte při Vaší práci u mladistvých?
 - a) poruchy chování
 - b) trestná činnost

7. Jaké poruchy chování se nejčastěji objevují u nezletilých dětí?
 - a) kázeňské problémy ve škole
 - b) záškoláctví
 - c) šikana
 - d) lhaní
 - e) útěky
 - f) alkohol
 - g) drogy

8. Jaké poruchy chování se nejčastěji objevují u mladistvých?
 - a) kázeňské problémy ve škole
 - b) záškoláctví
 - c) šikana
 - d) lhaní
 - e) útěky
 - f) alkohol
 - g) drogy

9. Využíváte ukládání výchovných opatření dle zákona při řešení poruch chování u nezletilých a mladistvých klientů?
- a) ano, převážně prostřednictvím správního řízení
 - b) ano, převážně prostřednictvím podání podnětu k soudu
 - c) ne
10. Které z výchovných opatření používáte nejčastěji?
- a) napomenutí
 - b) dohled nad výchovou
 - c) omezení
 - d) uložení povinnosti využít odbornou poradenskou činnost
11. Podáváte podnět na nařízení ústavní výchovy, pokud uložená výchovná opatření neplní svůj účel?
- a) ano
 - b) ne
12. Je viditelná náprava klienta za použití uložených výchovných opatření?
- a) ano
 - b) ne
13. Která trestní činnost u klientů převažuje?
- a) krádež
 - b) ublížení na zdraví
 - c) loupež
 - d) znásilnění
 - e) vražda
 - f) Jiné:
14. Která opatření jsou soudem nejčastěji ukládána?
- a) výchovná opatření
 - b) ochranná opatření
 - c) trestní opatření

15. Využíváte služeb střediska výchovné péče?

- a) ano
- b) ne

16. Které z možností pomoci střediska výchovné péče využíváte nejčastěji?

- a) ambulantní konzultace
- b) celodenní péče (stacionář)
- c) internátní péče (pobytová)

17. Využíváte pedagogicko-psychologické poradny?

- a) ano
- b) ne

18. Využíváte jinou odbornou pomoc při řešení klientova problému? Pokud ano, jmenujte jakou.

- a) ano
- b) ne

19. Přináší poskytnutá odborná pomoc klientovi nápravu?

- a) ano
- b) ne

20. Využíváte při své práci nabídky preventivních programů? Pokud ano, jmenujte jaké?

- a) ano
- b) ne

Mnohokrát děkuji za Váš čas.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE:

Jméno a příjmení autorky: Adéla Kolářová

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Sociálně patologické jevy u dětí a mladistvých

Počet stran (bez příloh): 86

Celkový počet stran příloh: 91

Počet titulů české literatury a pramenů: 24

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových odkazů: 5

Vedoucí práce: Mgr. Alena Plocová

Rok dokončení práce: 2016

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Adéla Kolářová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Sociálně patologické jevy u dětí a mladistvých z pohledu kurátora

Vedoucí práce: Mgr. Alena Plocová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 85

Počet stránek příloh: 5

Počet titulů v seznamu literatury: 31

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		X		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešení problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	X			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		X		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		X		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		X		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		X		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Uveďte další metody sociální práce, které kurátor pro děti a mládež ve své praxi může využívat.
2. Uveďte konkrétní opatření, jež by dle Vašeho názoru zvýšila efektivitu spolupráce kurátora a dalších institucí.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Diplomová práce pojednává o vyskytujících se sociálně patologických jevech u dětí a mladistvých, a to z pohledu kurátora. Jedná se o práci teoreticko empirickou. Daná problematika je v předkládané práci popsána velmi poutavě a srozumitelně, počet kapitol je úměrný rozsahu diplomové práce a obsah vyčerpávajícím způsobem vystihuje podstatu názvu jednotlivých kapitol.

Empirická část si klade za cíl zjistit, se kterými sociálně patologickými jevy se kurátor při své práci převážně setkává, přičemž byly stanoveny i další dílčí cíle s hlavním cílem úzce související. Zpracování získaných dat, jakož i interpretace závěrů je na velmi dobré úrovni.

Autorka prokázala schopnost pracovat s dostupnou literaturou, avšak v práci uvádí poměrně velké množství nepřímých citací. V této souvislosti by bylo vhodné v práci uvést srovnání názorů jednotlivých autorů textů. Na straně druhé nutno vyzdvihnout vlastní přístup autorky, kdy součástí práce jsou vlastní zjištění, celkové zhodnocení a též doporučení pro praxi.

Po formální i stylistické stránce lze předkládanou diplomovou práci hodnotit jako velmi kvalitní.

Celkově práci hodnotím velmi dobře a doporučuji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji/nedoporučuji***

Navrhovaná klasifikace: **velmi dobře**

Datum, podpis: V Praze dne 25. 8. 2016

Mgr. Alena Plocová *Plocová*

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Adéla Kolářová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: **Sociálně patologické jevy u dětí a mladistvých**

Oponent práce: PhDr. Hana Hejná

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 86

Počet stránek příloh: 91

Počet titulů v seznamu literatury: 26

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Jak, dle Vašeho názoru, je metoda s.p. – případová konference – v praxi využívána a s jakým výsledkem.
- 2) Je mediace využívanou metodou s.p. kurátorů pro mládež a v jakých případech?
- 3) Zhodnoťte zpětně možnosti různého východiska pro stejnou odpověď respondentů.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

DP je věnována aktuálnímu tématu, který se sice v čase proměňuje, ale jeho problematika podstata zůstává. Autorka v práci využívá nejen dostatek teoretických zdrojů, ale i svou odbornou praxi, své zkušenosti z výkonu činnosti kurátora pro děti a mládež.

Autorka DP rozdělila na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část obsahuje kapitoly, ve kterých se autorka zabývá faktory, které na vznik sociálně patologického jednání dětí a mládeže působí (rodina, škola, vrstevníci, média) a dále charakteristikou poruch chování u dětí a mládeže (šikana, lhaní, záškoláctví, útěky a toulání a užívání návykových látek). Samostatně se autorka věnuje roli kurátora pro děti a mládež, legislativnímu rámci jeho působnosti, charakteristické cílové skupině kurátorské práce a také metodami sociální práce kurátora pro děti a mládež. Autorka se věnuje i delikvenci dětí a mládeže a uvádí nejčastější formy trestné činnosti mladistvých, včetně specifik trestní odpovědnosti mladistvých a možných opatření (výchovných, ochranných a trestních), které lze mladistvým ukládat. V závěru teoretické části autorka věnuje prostor třem institucím, které poskytují dětem a mladistvým služby v oblasti prevence sociálně patologických jevů, dále pedagogicko-psychologické poradenství, sociální a právní poradenství (PPP, SVP a PMS). Teoretická část DP splňuje odborné i formální požadavky na DP.

V praktické části autorka představuje realizované výzkumné šetření. Vzhledem k cíli výzkumu – poukázání na sociálně patologické jevy, se kterými se kurátor pro mládež u svých klientů setkává a snaze o přiblížení profesi kurátora pro děti a mládež - autorka zvolila metodu kvantitativního výzkumu – dotazníkové šetření. Autorka popsala výběr respondentů, distribuci a zpracování dotazníků. Stanovila 5 hypotéz. Vyhodnocení odpovědí se týkalo srovnání součtu určené škály odpovědí na otázku. Validitu ani reliabilitu, popř. test shody, autorka ve výzkumu nepoužila. Hypotézy tedy ověřovala pouze na základě zmíněných součtů shodných odpovědí. Tento fakt je nutné považovat za nedostatek, jelikož se odpovědi respondentů mohou lišit např. v tom, jak dlouhou zkušenost na pozici kurátora mají a jak přesně a na základě čeho udávají svá tvrzení. Např. na otázku *S jakou problematikou se nejvíce setkáváte při Vaší práci u mladistvých?* Mohou respondenti odpovídat na základě odhadu či vedené statistiky. Výsledek je tudíž bez dalších statistických testů nepřesný. Při vyhodnocení výsledků, bez patřičných statistik je nutné alespoň v závěrečném shrnutí na tuto okolnost poukázat.

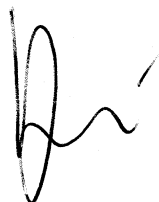
V Závěru a v Doporučení pro praxi autorka prokazuje, že téma DP má z teoretické i praktické stránky zvládnuté, předkládá přehledný manuál, který seznamuje čtenáře s danou problematikou a teoretická východiska prakticky osvědčuje ve svém výzkumném šetření.

Souhrnně lze práci hodnotit, s výjimkou výzkumných nedostatků, jako velmi zdařilou.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: **1-2**

Datum, podpis: 22.8.2016

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'P' followed by a cursive name.